

NIEUW BATAVIAASCH HANDELSBLAD.

Editie voor Nederland.

HOOPD-BUREAU: Batavia, bij BRUINING & WIJT.

Rotterdam, bij M. WIJT & ZONEN.

VOORWOORDEN,

VOORKOMENDE IN DE GEWONE EDITIE VAN HET

Nieuw Bataviaasch Handelsblad.

JAVA'S VERVOERWEZEN.

I.

Het Indisch Genootschap, dat zijn zetel te 's Gravenhage heeft, is weleens door de oudgasterij een Indisch parlementje, een naipen van de Tweede Kamer, een kletskollegie genoemd. Het is dien lieden eene ware ergernis, dat gepensioneerden en verlofgangers, ambtenaren en officieren van verschillenden rang, industrieelen en kooplieden, die Indie in allerlei richtingen doorkruist hebben, zitten naast belangstellenden, die alleen uit de talrijke drukwerken, officieel en niet-officieel, welke over de koloniën zijn verschenen, hunne kennis dienen te putten, en hunne gedachten over allerlei kwestien uiten, hunne levenservaring blootleggen of de vruchten van hunne studien over land en volk openbaren.

Niet altoos woont men die bijeenkomsten bij of leest men de stenografische verslagen met evenveel bevrediging. Er zijn die een enkel maal daar optraden om effekt te maken en hunne welsprekendheid te lucht hingen, zonder één nieuw feit mede te deelen. Maar dan wachtten zij de kritiek niet af en keerden niet weder. Het is daar toch de gewoonte niet te redevooeren. Veeltijds draagt de bijeenkomst het karakter van een gemeenzaam onderhoud. Van daar dan ook dat geene onbewezene stelling, op apodiktischen toon geuit, of een kwinkslag, die in het Parlement aan een debat eene wending kan geven; zoo ligt ingang vinden. Men vraagt alligt het bewijs of werpt door feiten, uit eigen ervaring geput, eene stelling omver. Mannen van allerlei richting komen daar immers te zamen met anderen die iets willen leeren, zonder verplicht te zijn de uitvoerige litteratuur te door-

worstelen. Een groot aantal van hen, die repatrieerden, sloten zich in de laatste jaren aan, want enkele guldens per jaar aan kontributie leveren geen bezwaar op.

Ambtenaren en partikulieren in Indie zijn hunnerzijds veelal verplicht zich teveel met de dagelijkse beslommeringen bezig te houden dan dat zij in staat zouden zijn al hetgeen sedert jaren over koloniale zaken in Nederland, zelfs van officieele zijde medegedeeld is, na te gaan. Die stukken zijn ook hier niet te verkrijgen. Waarom men niet een zeker getal exemplaren van het *Bijblad*, waarin de verslagen, de Indische begrooting en al wat van dien aard overgelegd wordt, hier bij de Landsdrukkerij beschikbaar stelt, is ons onbegrijpelijk. Ingezetenen van deze gewesten, in verschillende betrekkingen werkzaam, vroegen ons toch reeds meermaals een of ander stuk. Wij men bij de rapporten over het onderzoek omtrent de koffiekultuur machtig worden, een partikulier of boekhandelaar moet ze uit Nederland laten komen, want daar neem de Landsdrukkerij geen abonnementen voor Indie aan.

Nu is ons weleens gebleken, dat ambtenaren met verbazing kennis namen van hetgeen over een of ander koloniaal belang door de regeering was medegedeeld; zij troffen er hunne eigene rapporten onder aan, die zij in het stof der archieven in Indie begraven waanden, zoodat zij den moed hadden laten zakken om aan deze of gene zaak verder te tornen, niet wetende dat zij onder de aandacht van het opperbestuur en van de Staten-Generaal was gebracht.

Wat de bijeenkomsten van het Indisch Genootschap het meest belangrijk maakt, is, dat men er daar als van zelf toe komt de feiten mede te deelen, die men gedurende dikwijls veeljarig verblijf in de koloniën opmerkte. Wat ons hier slechts voor een oogenblik treft, zal ons dan getoetst aan en vergeleken met hetgeen vele anderen waarnamen, soms in een geheel nieuw licht verschijnen. Zoo was een vroeger debat over

de landrente, waaraan verschillende avonden gewijd werden, rijk in mededeelingen van velerlei aard over den toestand van de inlandsche huis-houding.

Wij wenschen de aandacht meer bepaald te vestigen op het verhandelde in de vergadering van 14 November 1871, waarin het vervoerwezen op Java aan de orde was. De middelen van gemeenschap, die dit eiland oplevert, gaven aanleiding tot eene bespreking van hoogst gewichtige vraagstukken.

Men roemt altijd hoog de prachtige groote wegen over Java en er zijn, die daarom alleen spoorwegen onnoodig achten. De heer de Bordes, die een tal statistieke opgaven mededeelde, deed uitkomen, dat als men Nederland met Java vergelijkt, het laatste sterker bevolkt is, per vierkante geografische mijl berekend. Zooals elke vergelijking, gaat ook deze mank, want er zijn groote streken op Java, waar de bevolking dun gezaaid is. Maar zeker is het, dat het viermaal kleinere Nederland 9,560 mijlen kunstwegen telt, terwijl men becijfert dat Java niet meer dan 4,700 mijlen kunstwegen zou bezitten. De vaarten en rivieren op eene geogr. mijl staan tot elkander als 4,259 voor Nederland tegen hoogstens 1000 voor Java, dus als 7 tot nog niet $\frac{1}{2}$.

De vergelijking met Ceylon is even weinig ten onzen gunste. De bevolking telt daar ongeveer $\frac{1}{5}$ van die van Java; de grootte des eilands is de helft — en men heeft er 800 mijlen meer kunstwegen!

De kosten van het vervoer, gemiddeld in Europa 14 à 20 cents per as, wisselen hier van 17 tot 93 cents af. Van daar dat de rijst, die in 1864 te Djenkilon f 4,20 per pikol kostte, te Kedong Djatti en Djoedja met f 10 moest betaald worden.

De heer de Bordes voegde daarbij, dat in onderscheidene gedeelten van Java, ter grootte van geheele provincien van Nederland, wegen ontbraken. Er bestaan groote wegen en eenige goede distriktswegen, maar overal mist men wegen, die de dessa's onderling en met de groote heerbanen moeten verbinden. Menschen moeten daar dus al het verkeer verrichten.

Bij deze laatste opmerking sloot zich de heer Castens volkomen aan. Hij herinnerde zich een in 1844 met den heer Krajenbrink gevoerd gesprek, — „een man, die zich steeds zeer met de publieke zaak van Indië heeft bezig gehouden,” mocht hij terecht zeggen, — waarvan het resultaat was dat er zeer veel was gedaan voor de

heerewegen, maar zeer weinig voor de vervoerwegen. Heeft men al het oog gehad op een middel van kommunikatie van het eene deel des lands met het andere en op de gelegenheid om koffie en suiker te kunnen afvoeren, voor goede kommunikatie-middelen voor de miljoenen inlanders is bijna nog alles te doen.

Men behoort hierop vooral de aandacht te vestigen, wanneer men den aanleg van spoorwegen op groote schaal onderneemt. Hoe zal toch de bevolking van het verbeterde vervoerwezen partij trekken, wanneer toegangen tot de groote banen ontbreken? De Staat, die de spoorwegen wil aanleggen of er de rente van garandeert, is de eerste belanghebbende bij behoorlijke voeding van de te leggen lijnen.

Merkwaardig waren bovendien de mededeelingen van den heer Castens over den toestand der bestaande wegen, die volkomen bevestigen, wat wij daarover onlangs in herinnering brachten. Ook hij wees er op, dat vele wegen over hoogten loopen, terwijl men in eene andere richting even goed of beter had kunnen doen, vooral als men in bergstreken de richting van het water volgt. Onder meer zei hij:

„Terugkomende op den eersten aanleg van een nieuwen weg van Patjitan naar de vlakke aan Madioen, behoor ik te melden, dat het mij was gebleken, dat gedurende zware regendagen de belangrijke handel in klapperolie, die aan de kuststreken van Patjitan eenige weeraart toedeelt, gewoonlijk stilstond uit hoofde van de moeilijkheid die de oude, over aanmerkelijke hoogten loopende weg, opleverde. Ja, het was mij bekend geworden, dat vervoerders met hunne draagpaarden acht-dagen achtereenvolgens dagelijks vruchteloos hadden beproefd, om de eerste opklimming uit de vlakke van Madioen te volbrengen. Langs dien ouden weg had men herhaaldelijk berg op berg af te gaan, terwijl het nieuwe tracé, dat de Patjitan-rivier volgde tot aan de waterscheiding in het gebergte, en aan de zijde van Madioen weder langs liet water afdaalde, als het ware slechts ééne klimming en ééne daling had.

’t Zou voor belangstellenden wellicht vrij interessant zijn te vernemen, hoe niet zonder gewis langs woeste ravijnen die weg werd opgespoord en gevonden, doch ik zal uit hoofde van den weinigen tijd daarover niet handelen. Genoeg zij het hier te vermelden, dat toen die weg nog slechts een voetpad was van $\frac{1}{2}$ voet breedte en door mij eens te paard was gepasseerd, alle inlandsche vervoerders met hunne draagpaarden dien nieuwen weg volgden, omdat zij het traject dat vroeger twee dagen over den ouden weg werd afgelegd, een dag en zeker konden volbrengen, en die dien dien langs de nieuwe route overal drinkwater en goede draagpaarden aantrouwen.

Deze uitspraak door de inlandsche vervoerders had voor mij groote waarde en ik ben overtuigd dat indien men steeds voortgaat dien weg te verbeteren het te

Patjan eenmaal niet zal zijn als in mijn tijd, toen er slechts één voertuig op wielen (eene als een onnutte antiquiteit figureerende chais van den eersten assistent-resident aldaar) bestond."

Uit dergelijke feiten kan men nagaan, hoe uitmuntend de bevolking in den goeden ouden tijd door de bestaande wegen geholpen is geworden. Ontegenzeggelijk is in de laatste jaren hier en daar wat door een of ander ijverig ambtenaar verbeterd. Maar hoe is het mogelijk op grootere schaal het vervoerwezen behoorlijk in te richten, zonder voldoende deskundig personeel? Dat dit ontbreekt, erkende de heer Castens mede. Hoe zal men er toe geraken om, wanneer de besturende ambtenaren steeds met den aanleg en het onderhoud van wegen belast blijven, de vroeger begane fouten te vermijden? Wat aan de wegen reeds geknoeid is en hoeveel kwelling de inlander daarvan ondervond, zou geheele boekdeelen in eene geschiedenis des volks vormen.

v. L.

II.

De behoefte aan beter toezicht op de wegen blijkt ook in een ander opzicht, volgens de sprekers in het Indisch Genootschap. Waar goede regelingen bestaan, strekt het onderhoud tot gering bezwaar van de bevolking. Vooral de kwestie: of wegen al dan niet begrint moeten worden, behoort echter door ~~technisch personeel~~ beslist te worden. Er zijn streken, waar het grint van zeer verre moet worden verkregen, op zeer kostbare wijze wat den daaraan besteden tijd betreft, en met de ellendige middelen, welke men daartoe bezit. Maar somtijds verdwijnt dat grint even spoedig in den drassigen grond als het er komt. Ook zijn er ambtenaren en hoofden, die aan eene ware manie van begrinten lijden en daardoor goede wegen slecht maken, ten nadeele van voertuigen en paarden. Men dient ook hierin verbetering te brengen.

De heer de Bordes heeft twee zeer belangrijke vragen gesteld: 1o. Is het mogelijk den inlander er toe te brengen goede gemeentewegen te maken? en 2o. Zouden er bezwaren zijn om langzamerhand de wegen in onderhoud aan het gouvernement te doen overgaan?

De gemeentewegen moeten niet zonder eenige technische voorlichting tot stand komen; dit stond bij allen voorop. Het is toch van belang dat men die wegen in eene goede richting aanlegt, zoodat zij niet uitsluitend tot bevordering van het lokaal verkeer strekken, maar een geheel net vormen met de heerbanen en distriktswegen.

Maar verder late men de bevolking daaromtrent de vrije hand.

De vraag, of de bevolking te bewegen zou zijn gemeentewegen aan te leggen, werd niet onbepaald in toestemmenden zin beantwoord. De groote reden waarom men tegenwoordig in dit en in andere opzichten niets durft te ondernemen, ook van de zijde der hoofden, ligt in het gemis aan eene bepaalde richting van het bestuur. Ten gevolge van de onvastheid, zoo werd beweerd, die in het bestuur in zoovele opzichten merkbaar is, verkeeren hoofden en dessabestuur veeltijds in onzekerheid omtrent hunne bevoegdheid. Van daar de vele klachten over onveiligheid en slechte politie. Van daar dat men in stilte nog weleens iets in eigen belang onderneemt, maar er niet op grootere schaal toe te bewegen is. Onder zulke omstandigheden is het voorzeker moeielijk den inlander tot handelen in het algemeen belang te krijgen.

Op treffende wijze werd deze stelling nader toegelicht bij de behandeling van de tweede vraag. De heer van Vleuten drukte met andere sprekers de overtuiging uit, dat hoezeer verscheidene personen het voor onmogelijk verklaren de wegen anders dan in heeredienst te doen onderhouden, de proef om het onderhoud uit te besteden overal op Java zal slagen, hier wat sneller, daar wat langzamer. Hij achtte zoodanigen maatregel zeer zeker naar den wensch en in het voordeel van den inlander. Thans besteden zij onderling toch reeds soms hun aandeel in het onderhoud uit. Opmerkelijk is wat hij daaromtrent mededeelde.

Toen ik nog controleur te P.... was, ontving ik eens een brief van een districtshoofd, die in substantie aldus luidde:

"Met dit rapport zend ik U 6 dessahoofden op, daar ik vernomen heb, dat zij den kleinen man geld afzetten, en dat gebruiken om anderen te betalen, die voor hen den grooten weg in orde maken.

"1e het dessahoofd van F... oe heeft aan het dessahoofd van Pangloros, Pah Sorah genaamd, f 12,— betaald;

"2e het dessahoofd van B...an, heeft aan Pah Gantie, schrijver van de dessa Pangloros, f 3,— betaald;

"3e het dessahoofd van B...ng, heeft aan het dessahoofd van Pangloros f 5,— betaald;

"4e het dessahoofd van P... po heeft aan Pah Gantie, schrijver van de dessa Pangloros, f 5,75 betaald;

"5e het dessahoofd van M... er heeft aan het dessahoofd van Pangloros f 4,50 betaald;

"6e het dessahoofd van K... ie heeft nog niet betaald.

"Daarop heb ik bij den kleinen man een onderzoek doen instellen en het volgende bevonden:

"in de dessa T...oe werd van:

17 man 25 duiten per hoofd geheven

6 " 15 " " "

1 " 16 " " "

1 " 12 " " "

in de dessa B...ar werd van ieder der 18 man 20 duiten geheven;

in de dessa B...ng werd van

20 man 20 duiten per hoofd geheven;

25 man hadden nog niet betaald, omdat zij het op te brengen bedrag eerst zelf wilden uitrekenen;

in de dessa P...po werd van

14 man 30 duiten per hoofd geheven:

5 " 10 " " "

6 " 20 " " "

1 " 15 " " "

doch zij hebben nog niet betaald en wachten tot het uitbetalen van het suikerrietplantloon;

in de dessa M...er werd van

25 man 25 duiten per hoofd en van

5 " 1 duit per hoofd geheven, doch ook zij wachten op het uitbetalen van het suikerrietplantloon:

in de dessa M...ie moeten

11 man ieder 15 bossen padie betalen;

20 " " 10 " " "

2 " " 8 " " "

De kleine man zelf is dat met het dessahoofd van Pangloros overeengekomen en kan wachten met het betalen tot den oogst van het te veld staand gewas.

Evenzoo zend ik u het hoofd en den schrijver van de dessa Pangloros op, omdat zij er als het ware op uit zijn geweest, dat werk voor anderen te doen; doch in ieder geval is het gedane werk niet zooals

niet behoort, niet zoo goed als van de andere dessa's. Daarom zend ik u hen allen op."

Het hoofd van het district,

R... S....

Ik liet al de mij opgezonden personen naar huis gaan en begaf mij een paar dagen later naar die dessa's, om die zaak persoonlijk te onderzoeken.

De woorden: geld afzetten, afpersen, heffen kwamen mij voor in zonderlingen strijd te zijn met deze: "doch de kleine man zelf wil het eerst uitrekenen" en "de kleine man zelf is dit overeengekomen met het hoofd van de dessa Pangloros." Ik achtte de zaak een persoonlijk onderzoek overwaardig. En wat bevond ik? Het aandeel, dat, volgens den legger der heerediensten, aan ieder van de dessa's Pangloros, P...oe, B...an, B...ng, P...po, M...er en K...ie in het onderhoud van den postweg was opgedragen, grensde aan elkander. Met het eind van den west-moesson moest de weg begrint worden. Het hoofd van de dessa Pangloros, die een kar en een paar trekbeesten bezat, had aan de dienstplichtigen van zijn dessa voorgesteld, om tegen een vooraf vastgestelde som, de grint uit een verafgelegen rivier met eigen vervoermiddelen te gaan halen, en op den weg te brengen. Zij hadden dat aangenomen en spoedig was het aandeel van die dessa af. Daarop had hij aan de hoofden van bedoelde 6 dessa's hetzelfde voorgesteld die, na raadpleging met den kleinen man, het ook hadden aangenomen.

Het hoofd van Pangloros had een som gevraagd voor het aandeel van iedere dessa afzonderlijk en het aan den kleinen man overgelaten die verder onder hen te verdeelen. Dezen hadden onder elkander bepaald, hoeveel ieder, naar gelang van zijn financiële krachten, in die som zou moeten bijdragen en het verder aan den dessa-schrijver toevertrouwd de gevraagde som in die evenredigheid te verdeelen en ieders aandeel te bepalen. Het scheen eerstens, dat de kleine man van B...ng den schrijver niet vertrouwde of wel, dat die niet erg ver in het rekenen was. Want, hoewel de 45 dienstplichtigen er niets op tegen hadden te samen f 5,— te betalen en ook de 20 man niet om ieder 20 duiten op te brengen, zoo was men het op het oogenblik van het onderzoek namens den wedono nog niet eens, hoeveel ieder van de resteerende 25 man zou moeten bijdragen. Toen ik kwam was dat uitgerekend.

De inwoners van P...po en M...er hadden op het oogenblik geen contanten, doch, daar in de maand Mei gewoonlijk het tweede voorschot op het suikerrietplantloon werd uitbetaald, hadden zij uitstel tot dien tijd gkregen.

De ingezetenen van K...ie hadden liever verkozen in padie dan in geld te betalen (dat zij op het oogenblik niet hadden) ten einde dan tevens zoo doende een gedeelte van hun product van de hand te zetten. Bij narekening bleek het mij, dat zij iets meer dan de anderen betaalden; maar daarvoor hadden zij dan ook het langste uitstel, want de padie zou pas in Juli rijp zijn.

Het geheel bleek mij een zeer zuivere en gezonde zaak te wezen; het was de geheel vrije wil van alle betrokken personen. Dat de schrijver van Pangloros in het spel was, sproot hieruit alleen voort, dat hij door

het dessahoofd gezonden was, om de verstandigde gelden in ontvangst te nemen. En dat nu de andere dessahoofden zich met die transactie hadden ingelaten, had dwang of misbruik van gezag tot oorzaak. Zij hadden als hoofd van de gemeente het voorstel van het hoofd van Pangloros ontvangen, dat aan de ingezetenen overgemaakt en, nadat deze verklaard hadden dit aan te nemen, de gelden in ontvangst genomen.

De wedono zag in de zaak echter een afwijking van den gewonen regel, een émancipatie van den kleinen man, een niet goed te keuren strekking om zich te onttrekken aan den persoonlijken arbeid ten behoeve van het gouvernement. Hij kende nogtans mijne inzichten dienaangaande, dewijl ik reeds twee jaar in die afdeling werkzaam was, en herhaalde malen met hem had gesproken over de afschaffing der heerediensten en de vervanging daarvan door een belasting in geld. Van daar, dat hij (om het zoo eens uit te drukken) een slag om den arm houdt in zijn beschuldiging van het dessahoofd en den schrijver van Pangloros, als zouden zij iets onrechtmatigs gedaan hebben en zijn brief eindigt met de woorden "maar in allen gevalle, is het werk niet naar behooren gedaan". En om te doen uitkomen hoe slecht het wel gedaan was en hoe nadeelig het dus zou zijn eene dergelijke wijze van onderhoud goed te keuren, laat hij er op volgen: "niet zoo goed als dat van de andere dessa's die, onder gewoonte, zelf hadden

uitgevoerd, hetgeen door het gouvernement opgedragen was."

Dat nu het aandeel van die dessas niet zoo goed in orde was als van de anderen, was waar. Doch de schuld lag niet aan het hoofd van Pangloros, maar aan die der andere dessas, die zich met onvoldoend werk tevreden hadden gesteld. En ziet men niet overal, dat met werk bij aanneming de hand wordt gelicht, bij onvoldoende controle en toezicht? Op mijn aanmerking werd spoedig op die plaatsen, die onvoldoend begrint waren, meer zand en kiezel gebracht.

Ik beschouwde de zaak uit een geheel ander oogpunt als de wedono. Ik gaf den kleinen man vergunning om, wanneer de weg weder in orde gemaakt moest worden, het weder zoo aan te leggen als hij dat in zijn belang achtte. Ik veroorloofde het hoofd van Pangloros om, indien hij er voordeel in zag, het aandeel ook van meerdere dessas te onderhouden en begaf mij op den eerstvolgenden rapportdag naar de districtswoning.

Daar deelde ik aan de verzamelde dessahoofden mede, wat er met het hoofd van Pangloros en die der andere dessas was geschied, zeide hun, dat ik bij onderzoek bevonden had, dat de bevolking dier dessas op zulk een wijs haar verplichtingen na te komen, veel meer in haar belang had geacht dan persoonlijk te gaan werken, dat een en ander mijn volkomen goedkeuring wettigde en eindigde met hen te verbieden om, wanneer zich datzelfde voorbeeld in hunne dessas mocht voordoen, dat tegen te gaan; ja, ik raadde hun zelfs aan te trachten den weg even zoo onderhouden te krijgen als de bevolking dier zes dessas, altijd wanneer de ingezetenen van hun dessas er ook voordeel in zagen.

Of het gemelde voorbeeld navolging heeft gevonden, is mij niet bekend, daar ik kort daarna de afdeeling verliet.

Ik geef hiermede slechts een voorbeeld van onderhoud van den weg bij aanneming, en beweer, dat men uit iedere residentie dergelijke zou kunnen bijbrengen, die, al mag het dan ook op een kleine schaal geschieden, tot de overtuiging moeten leiden, dat het ook op een groote schaal zal slagen, wanneer het slechts beproefd wordt.

Met voldoening neemt men voorzeker kennis van deze mededeeling. Maar daaruit kan men tevens afleiden, welk onberekenbaar nadeel gewrocht kan worden door een of ander ambtenaar, die zijne taak niet zoo plichtmatig vervulde als in dezen geschied is. Wanneer men de talloze klachten nagaat, die soms over het besturend personeel in de hoogere rangen op Java zijn geuit, aan wie menigmaal talent, takt en ijver ontbreken, bij wie gemakzucht en gehechtheid aan ouden sleur regel zijn, dan behoeft men niet ver te zoeken naar de redenen, die den Javaan afkeerig maken om uit eigen initiatief te handelen, ook waar het de gemeentewegen betreft. Voeg daarbij dat sommige gezaghebbers het als eene vermetelheid beschouwen, als de inlander iets onderneemt zonder zijn

prentak, terwijl inlandsche hoofden dien weg volgen en elke handeling uit eigen beweging als eene inbreuk, op hun gezag aanmerken, dan zal eerst bij den kleinen man het besef ingang moeten vinden, dat hij in het algemeen belang handelen mag, eer men de massa er toe zal bewegen iets te verrichten, dat op aanleg van goede gemeentewegen gelijkt. De stoot dient dus van hoogerhand te komen, ook door opheffing van de noodelooze bezwaren, die thans aan het onderhoud der wegen in heeredienst verbonden zijn.

III

Van waar het verschijnsel, dat hier in Indië de besturende ambtenaren, waar van onderhoud der wegen sprake is, meestal stijf en sterk volhouden, dat dat alleen in heeredienst kan geschieden, terwijl mannen, die verschillende betrekkingen bekleed hebben, in het Indisch Genootschap juist het omgekeerde betoogen en, even als de heer Castens, aannemen, dat noch uit een sociaal noch uit een economisch oogpunt de handhaving der heerediensten wenschelijk of nuttig is? Alleen de geestverwanten van de heeren van Herwerden en Nierstrasz verlangen terugkeer tot den goeden ouden tijd, zoodat de waterstaat zich volstrekt niet met de wegen zou bemoeien en de heeren residenten den toestand zullen doen herleven, die, naar zij beweren, in vroeger tijd zoo prachtig was en die ons inderdaad een erbarmelijk vervoerwezen heeft nagelaten. Waait aan de meeste Indische ambtenaren en officieren een koorts van liberalisme aan, zoodra zij in minder warme gewesten komen, waardoor zij alles verschillend zien dan hier en aanraden, hetgeen zij, in Indië teruggekeerd, niet ten uitvoer zouden kunnen brengen? Maar er bevinden zich toch onder de leden van het Indisch Genootschap een tal mannen, die zich slechts tijdelijk in het moederland ophouden en die verlangen na ontkomst van hun verloftijd weder in de kaders in deze gewesten te worden opgenomen. Moet men daaruit niet afleiden, dat arbeid in heeredienst in werkelijkheid zoovele voorstanders niet telt, maar dat velerlei nevenbeschouwingen hier gelden, die krachteloos gemaakt moeten worden? De heer de Bordes deelde de volgende beschouwing over dit punt mede:

"Zooals men weet worden de groote wegen, met uitzondering van den weg van Batavia naar Buitenzorg, onderhouden in heerediensten. Dit onderhoud laat in het algemeen veel te wenschen over, zoodat de wegen veelal in onberijdbaren toestand zijn. Dit onderhoud geschiedt op vele wegen door het werpen van steenen,

dikwerf van 1 decimeter grootte, op den weg. Die steenen vernielen de wagens, bederven de paarden, maken het transport zeer onaangenaam en daarbij blijft de weg zeer slecht. Wanneer men daarmede vergelijkt den weg van Batavia naar Buitenzorg, die een kolfbaan zou te noemen zijn, is het onderscheid in het oogvallend.

Ziet men hoe aan de wegen gewerkt wordt, dan gaan vele arbeidskrachten verloren. De groote steenen worden er een voor een opgedragen, en kleinere steenen worden met kleine mandjes dikwerf over verre afstanden aangevoerd, die door de inlanders op den weg worden uitgestort. Met die wijze van werken wordt veel tijd verspild. Uit het koloniaal verslag van 1870 blijkt dat in 1869, uitgenomen de residentien Bantam, Batavia, Bagelen, Djokdjokarta en Soerakarta, 10,440,000 dagen in algemeenen dienst is gewerkt, en daarvan alleen voor het onderhoud der wegen 6,557,000 dagen, zonder de bruggen mede te rekenen, welk cijfer zeker niet te groot is. Indien men bij dit cijfer voegt het onderhoud der wegen in de vijf genoemde residenties, dan kan men aannemen dat 8 miljoen dagdiensten voor het onderhoud der wegen zijn gevorderd. De druk, die daardoor op de bevolking wordt gelegd, is niet gelijkmatig, want in 1869 moesten de heeredienstplichtigen uitkomen:

in Soerabaja	1 dag van de 51 dagen,
" Banjoemas	1 " " " 60 "
" Kadoe	1 " " " 45 "
" Preanger-regents	1 " " " 84 "
" Samarang	1 " " " 155 "
" Cheribon	1 " " " 136 "

Wanneer men vooreerst alleen de belangrijkste wegen door de regering liet onderhouden als de wegen: van Tjiringin over Anjer en Serang naar Batavia, van Batavia—Buitenzorg, van Batavia—Indramajoe—Cheribon, van Buitenzorg—Bandong—Cheribon, van Cheribon—Samarang, van Samarang—Rembang, van Samarang—Bawen, van Bawen—Soerakarta, van Bawen—Magelang, van Magelang—Poerworedjo, van Poerworedjo—Tjilatjap, van Soerakarta—Djokdjokarta, van Magelang—Djokdjokarta, van Soerakarta—Ngawi—Madioen—Kediri—Soerabaja, van Rembang—Toebang—Soerabaja, van Soerabaja—Passaroean—Bezoeki—Banjoemas, dan zou de lengte daarvan ruim 2300 kilometers bedragen. Nu heb ik van den heer van Swieten eene opgave ontvangen van de onderhoudskosten van wegen op Sumatra. Daar wordt een gedeelte van den grooten karrenweg van Mandheling naar Natal, namelijk het gedeelte van Aijer Mangali naar Tapoer, onderhouden op kosten van het gouvernement. Dit gedeelte is lang 36 kilometers en het onderhoud kost iets minder dan f 12000 'sjaars of f 333 per kilometer. Een andere weg op Sumatra, de weg gaande van Batang-taro (afdeeling Ankola) naar Loemoet, lang 18 kilometers, wordt ook op kosten van het gouvernement onderhouden. Dit onderhoud vordert eene jaarlijksche uitgaaf van f 6000 of f 333 per kilometer. Het onderhoud der kunstwegen in ons vaderland, bijv. in de provincie Groningen, kost 25 cent per meter, een prijs die goed overeenkomt met die op Sumatra als men hierbij in aanmerking neemt dat de wegen op Sumatra breder

zijn dan die in Groningen en vele klimmingen hebben. Neemt men de kosten van het onderhoud der wegen op Sumatra ten grondslag, dat is f 333 per kilometer, dan zou men voor de genoemde wegen op Java, die eene lengte hebben van 2300 kilometers, eene uitgaaf verkrijgen van f 766.000 per jaar en wanneer men neemt al de kunstwegen op Java, zouden de kosten van onderhoud stijgen tot f 1,566,000. Indien ik laatstgenoemd cijfer deel door de 8 miljoen dagdiensten op Java aan het onderhoud besteed, dan blijkt het dat de inlanders voor 19 centen werk hebben gedaan. Dit is eene zeer slechte uitkomst, vooral in die residentien waar de meeste wegen te onderhouden zijn en de meeste welvaart heerscht, want daar kan hij voor meer geldswaarde aan werk verrichten.

Zou het nu mogelijk zijn de wegen op Java te doen onderhouden voor rekening van den staat? Indien men stelt dat de bevolking, die van deze wegen gebruik maakt, bedraagt 10 miljoen, en dat vijf zielen een gezin uitmaken; dan verkrijgt men 2 miljoen gezinnen. Ieder gezin zou dan eene belasting moeten opbrengen van 78 à 79 cent 'sjaars en dit geld zou ruim voldoende zijn om de wegen in behoorlijken staat te houden."

De heer Godon, aan wien, volgens allen, die met Sumatra bekend zijn, Mandheling en Ankola de ontwikkeling te danken heeft, die daar ontstaan is, betuigde dat de weg door het centraal gebergte naar Natal een der moeilijkste wegen van Sumatra's Westkust is, „lopende over een bergpas van 4,900 voeten, welke nagenoeg onbegaanbaar was voor koelies." Er was langs dien weg geen volk voor fiet onderhoud te vinden. Het Gouvernement werd met veel moeite bewogen het onderhoud op zich te nemen en het resultaat was, dat de levering van koffie „verzevenvoudigd werd."

Ook met het oog op de ondervinding, ten opzichte van den weg van Batang-taro naar Loemoet opgedaan, betoogde hij dat de kosten van onderhoud verre zullen blijven beneden hetgeen de heer de Bordes had becijferd.

De heer C. de Groot wees op den aanleg van wegen op Billiton, als een bewijs, dat de bevolking, die niet tot koeliewerk te bewegen is, wel bereid zal worden bevonden om wegen aan te leggen.

Het vraagstuk: of men de wegen in vrijwilligen arbeid kan onderhouden, wordt derhalve door menig feit in bevestigenden zin beantwoord.

Maar men bedenke dat het in Indie niet genoeg is een of ander beginsel te decreeteeren. Hier bestaat eene *force de résistance* tegen elke hervorming, die gebroken moet worden. Tal van heilzame voorschriften op het papier laat men onuitgevoerd. Geschiedt dat omdat ze onuitvoerbaar zijn? Neen, maar omdat men goed-

vindt ze eene doode letter te laten blijven.

De heer Castens gaf daarvan sterk sprekende voorbeelden.

„Toen ik in 1857 in Japara kwam, bestond reeds het besluit van 1856, waarbij bevolen werd om de karrenwegen, gelegen naast de groote wegen, in te trekken en het vervoer van karren der inlanders langs de groote wegen toe te laten, op voorwaarde dat zij voorzien zijn van wagenwielen, in plaats van schijfwielen. Dit besluit was echter in Japara niet ten uitvoer gelegd; het was gedeponereerd. In 1858 verscheen een besluit, waarbij den resident van Pasoeroean werd te kennen gegeven dat de regeering zich niet kon vereenigen met het denkbeeld om de karrenwegen langs de groote wegen te behouden, zoodat verlaten werd dat aan het besluit van 1856, houdende intrekking der karrenwegen naast de groote wegen, gevolg zou worden gegeven. Ik liet terstond de retroacta opslaan, want in 1856 was ik in eene betrekking dat ik van het besluit van dat jaar geen kennis verkreeg en toen ik den stand van zaken vernam, besloot ik onmiddellijk uitvoering te geven aan het besluit. Ik vaardigde eene aanschrijving uit, maar vond nog al tegenstand bij de inlandische hoofden, zelfs bij europeesche ambtenaren. Men vond het verschrikkelijk dat de groote wegen bedorven zouden worden. Er werden zelfs aardigheden gedebiteerd en men vertelde dat buffels, die de karren trokken, tegensin zouden hebben betoond van den gladden weg en dus met de kar achter zich over de dijkes heen waren gesprongen om weer op den ouden hobbeligen karrenweg te komen. Ik begreep dat ik een eind moest maken aan die bedenkingen. Voor het residentiehuis bestond langs den grooten weg een karrenweg. Op een morgen liet ik door kettinggangers eene doorsnijding maken van den karrenweg, zoodat het onmogelijk was op den karrenweg te komen; het besluit werd toen ten volle uitgevoerd.

Hetzelfde ondervond ik in Bagelen, waar ik eenige jaren later kwam. Daar was in 1862 het gouvernementsbesluit van 1856 nog niet uitgevoerd. Mijn voorgangers wierpen bij de regeering bedenkingen op, zoolang niet zekere voorzieningen hadden plaats gevonden. Zelfs de draagpaarden werden verplicht den karrenweg te nemen. Toen ik van Japara naar Bagelen verplaatst werd, schreef ik naar laatstgenoemd gewest: tracht karren te krijgen om mijne goederen van Samarang af te halen. Ik ontving ten antwoord: de bevolking van Bagelen bezit geen karren; de eenige karren die hier zijn, behoren aan den aannemer der gouvernements-transporten en deze is door gebrek aan karren zeer achterlijk in het transport; gij zult dus te Samarang moeten trachten Djokdjasche karren te engageeren. Ik verkreeg Djokdjasche karren, maar het trof mij al dadelijk dat de bevolking in Bagelen geene karren bezat.

Toen ik in Japara den grooten weg voor het vervoer met karren had opgezet, nam dat vervoer en de karren zoodanig toe, dat op enkele dagen honderde karren het residentiehuis passeerden. Daarbij had men behalve karren voor goederen, ook karren voor personenvervoer, waaronder snelreizende. Het voorbeeld van Japara deed mij dus in Bagelen handelen zoodanig als ik in Japara gedaan had. Drie dagen na mijne komst in

Bagelen deed zich eene zaak voor, die mij van zelf op de kwestie der karrenwegen bracht. Ook in Bagelen vond ik tegenstand, maar het gevolg is toch geweest dat na 1½ jaar reeds 180 bevolkingskarren met wagenwielen, en door paarden getrokken, in gebruik waren, terwijl zich op de hoofdplaats twee makers van karren en te Keboemen één maker hadden gevestigd, die volop bestellingen hadden. Ik wil hiermede op nieuw aantoonen dat de zaak van de wegen op Java eene zaak van groot gewicht is. Het komt slechts aan op handelen en dan zal men van zelf zien ophouden dat de menschen nog te zeer als lastdieren worden gebezigt.”

Het komt slechts op handelen aan. Dat is het geval met de meeste hervormingen en verbeteringen, die sedert jaren beoogd zijn. Maar zijn handelingen te verwachten van het tegenwoordige besturend personeel op Java? Wanneer bij de pers de innige overtuiging bestaat, dat het eene onmogelijkheid is Indie met een klein getal Europeesche ambtenaren goed te regeeren, wanneer niet bekwame mannen aan het hoofd staan en dat eene zuivering onmisbaar is om een goed en rechtvaardig bestuur mogelijk te maken, dan vervult zij bloot haar plicht door er dag op dag op aan te dringen, dat zij die ongeschikt of van den zuurdeesem van gemakzucht en willekeur doortrokken zijn, verwijderd worden. Er zijn in hooger kringen, aan wie dit drijven van de pers mishagt en die zich—onverstandig genoeg—alleen daarom tegen verandering kantten. Dat getuigt bloot van bekrompenheid van geest en kleingeestige ijdelheid. Indien het Indisch bestuur geene radikale hervorming ondergaat; zoolang de Raad van Indie iets met benoemingen te doen heeft en niet een bloot wetgevend kollegie is; zoolang zal het voor elken Gouverneur-Generaal eene zeer moeilijke taak zijn keuzen te doen; waardoor de rechte mannen op de rechte plaats komen. Maar toch kan men althans reeds nu de meest ongeschikte elementen verwijderen. Men kan thans ook niet meer tot algeheele verschooning van werkeloosheid bijbrengen, dat de richting van het bestuur zóó onbestemd is als eenige jaren geleden, ten gevolge waarvan in alles verwarring en demoralisatie ontstaan is. Vastheid van richting op den duur is, wel is waar, alleen denkbaar als Indie in Indie geregeerd wordt. Voor het oogenblik evenwel weet men waarheen de regeering wil. Welnu, het is de plicht van den Gouverneur-Generaal zorg te dragen, dat hij ondersteund worde door ambtenaren, die met hem willen medewerken en in staat zijn dat te doen. Wie niet in dat geval verkeert, kan den Staat niet dienen. Geeft de landvoogd geene doorslaande

bewijzen, dat het hem ernst is dien regel op te volgen, zoodat zijne bevelen *uitgevoerd* worden, dan zal het even als vroeger gaan en dan zal het weinig baten ten opzichte van het vervoerwezen, beerediensten, landrente en zooveel meer, waaraan de hand dient geslagen te worden, verbetering en hervormingen te beoogen of te dekreteren, die reeds telang op zich hebben laten wachten. Goede voorschriften, die niet uitgevoerd worden, zijn steenen voor brood.

v. L.

De gezondheidstoestand te Batavia.

Men spreekt van zeer enkele gevallen van cholera, die zich hier hebben voorgedaan.

Wij hadden verwacht, dat nadat verschillende wijken in deze stad een tijd lang onder water gestaan hebben en daarop verschromende hitte gevolgd is, van wege de gezondheidskommissie, die dan toch eenmaal bestaat, eenige hygiënische voorschriften, vooral ten behoeve van de inlandsche bevolking gegeven zouden zijn.

Ook komt het ons meer dan noodig voor, dat de burgerlijke geneeskundige dienst op beter voet gesteld worde. Wel heeft Z. Exc. de Gouverneur-Generaal de stadsgeneesheeren tot contract aangemaand, maar nog is niet beslist op de klachten tegen twee der stadsgeneesheeren sedert zoolang ingebracht.

Ons is ter oore gekomen, dat de resident in het afgelopen jaar herhaaldelijk, het laatst in December j.l., een nauwkeurig onderzoek heeft ingesteld naar de dienstverrichtingen der stadsgeneesheeren, wat de armenpraktijk betreft; wij hebben hooren beweren, dat meermalen de door ons gekonstateerde onwil en nalatigheid in dezen telkens gebieken zijn. Voorts heeft men ons medegedeeld, dat eenige ingezetenen van deze plaats, die aanspraak hebben op kosteloze geneeskundige behandeling, weder bij rekwest klachten bij den resident hebben ingebracht; maar wij hebben tot nog toe niet vernomen wat er *gedaan* is om daarin verbetering te brengen.

Wij onderstellen niet, dat de resident telkens zoodanig onderzoek zal ingesteld hebben om de stukken daarna eenvoudig te deponeren. Indien het waar is, zooals sommigen beweren, dat deze hoofdbatenaar herhaaldelijk bij de Regeering heeft aangedrongen om aan het, sedert ruim twee jaren bestaand schandaal een einde te maken, dan rijst de vraag: wie, de betrokken directeur of een ander, zich de macht en het recht toekent om onwil in de opvolging der bevelen van het bestuur en verregaande nalatigheid in de behandeling der zieken met den mantel zijner hooge protectie te dekken en aan het oog van de Regeering te onttrekken, dan wel of de Gouverneur-Generaal de verantwoordelijkheid op zich neemt om de zieken, in en buiten de hospitalen, die de vrije keus van hun geneesheer niet hebben, bij voortdaring prijs te geven aan het *bon plaisir* van geneesheeren, die van meening schijnen te zijn, dat de gemeente bestaat voor den stadsgeneesheer en geenszins dat hij zijn tractement genief om armen en behoeftigen te helpen? Dagelijks hoort men nieuwe klachten en soms ongelooflijke dingen. Zoo moet onlangs een stadsgeneesheer geweigerd hebben mede te gaan, toen een der schouten hem kwam mededeelen dat, volgens ontvangen rapport, amok in de stad geweest was en gekwetsten in het hospitaal gebracht waren, op grond *dat de inlandsche wandoor dat wel afkon en dus zijn bezoek tot den volgenden dag kon worden uitgesteld!* Het bij vergissing toedienen van vergif door een beambte

san zieken in het hospitaal schijnt ook iets te zijn, dat geene gevolgen behoeft te hebben. Daarentrent schijnt eene instructie te hebben plaats gehad en dat is alles. Dit is zeker, dat de personen, aan wie het gif toegediend werd, gestorven zijn.

Wij hebben het steeds als een hoogst onaangename taak beschouwd telkens op deze zaak te moeten terugkomen. Maar wij achten dit plicht. Heeft men gemeend ons door grofheid het zwijgen te kunnen opleggen, dan vergiste men zich dubbel. Wij blijven er op aandringen, dat de Regeering zoodanigen maatregel neme in het belang van degenen, die op kosteloze geneeskundige hulp aanspraak hebben, dat aan de telkens rijzende klachten een einde kome. Dan kunnen wij van den 2den en 3den stadsgeneesheer afscheid nemen. De tijdsomstandigheden schijnen het meer dan ooit noodzakelijk te maken, dat voor een goede en zorgvuldige behandeling van zieken gewaakt worde.

v. L.

Ingezonden Stukken.

M. d. R.!

Aan militaire gevangenen wordt onder den naam van tabakgeld vijf cents daags te goed gedaan.

Dat is waarlijk geen luxe. De man koopt er toch behalve tabak, zijne eenige weelde, ook zeep voor, om zich te wasschen en zijne kleeding te reinigen. Niet elk soldaat die gevangen zit, is een misdadiger in den gewonen zin des woords. Insubordinatie wordt in zekere gevallen met den dood gestraft en als gratie verleend wordt, is de man tot veeljarige gevangenis gedoemd.

Na ontslag uit de gevangenis te Batavia of te Samarang, zoomede als een militair met paspoort B. uit den militairen dienst verwijderd is, wordt hij aan het burgerlijk bestuur overgegeven. In afwachting dat scheepsgelegenheid naar Europa bestaat, wordt hij opgenomen in het etablissement van den hoofdschout op Passer Baroe.

Het bestuur doet voor de voeding per man / 1 daags te goed.

Dit is op zich zelf onvoldoende bij de sedert lang sterk gerezen prijzen der levensmiddelen en kan zóó niet blijven.

De man kan zich nu vrij bewegen. Maar hij bezit geen penning. Hij kreeg niets bij zijn ontslag. Tabak, eene behoefte voor velen, is buiten zijn bereik. Zeep kost geld; toch heeft de man er dringende behoefte aan, wil men hem niet in een toestand over de straten zien loopen, die iedereen aanstoet geeft.

Is de verzoeking voor ontslagen misdadigers dan niet sterk om zich weder aan diefstal schuldig te maken?

Dringend noodig is het de toelage van 5 cents daags ook aan die manschappen te doen uitkeeren.

Het geldt hier niet ziekelijk medelijden met misdadigers, maar voorziening in de behoefte van hen, die geboet hebben.

Batavia, 6 April.

A.

Waarde Redakteur!

In het oud-Bataviaasch Handelsblad van 6 April no. 83 komt een opstel over de steenkolenmijn te Pengaron voor. Het wettigt de onderstelling dat de heer H. die mijn alleen van buiten gezien en nooit een voet in de gallerijen gezet heeft. Hij zou anders niet laten drukken, dat *die mijn ingestort is* en den raad geven ze te verlaten; door het laatste maakt hij zich tot het orgaan van een of ander, die er bobagen in zou scheppen dat men die mijn verliet, uit hoofde deze aangelegd werd vóórdat hier mijningenieurs werkzaam waren.

Tot geruststelling van den heer H. diene, dat eene of

andere galerij in de evenwijdig loopende schachten uitgeput en ingestort kan zijn, met de mijn in haar geheel kan dat niet het geval zijn.

Het kolenbassin van Pengaron, beginnende ten O. N. O. van Ambalouw en zich in W. Z. W. richting uitstrekende tot de Kwalla Molukks, voorbij de mijnen van Kalangan, bevat genoeg steenkolen om in de consumtie van geheel Nederlandsch-Indië te voorzien, hoe hoog die moge klimmen. Niets belet dat de produktie, door aanleg van meerdere putten of op andere plaatsen door dwarsgallerijen (*stollen*) tot honderdduizend tonnen en veel meer per jaar worde opgevoerd.

Het thans reeds onderzochte gedeelte van het kolenbassin van Pengaron beslaat in de lengte 15 geogr. mijlen, op eene breedte die van $1\frac{1}{4}$ tot 3 geogr. mijlen afwisselt. In dat bassin zijn minstens zes kolenbeddingen vatbaar voor exploitatie.

De steenkool van Pengaron is de *moedrkool*. De Om-billen-kolen schijnen van dezelfde soort te zijn. Aan plaatselijke omstandigheden is het echter toe te schrijven, dat soms de kolen van hetzelfde bassin onderling verschil opleveren.

Had men te Kalangan het werk in de put doen hervatten, men zou 50 à 60 ellen dieper dezelfde kolenlaag als te Pengaron hebben aangetroffen, welke aldaar eene dikte van 3 Ned. ellen ruim, elders van 2 Ned. ellen moet hebben.

Borneo bevat, voor zoover wij dat eiland kennen, meer dan 2,000 geogr. mijlen oppervlakte, waar steenkolen gevonden worden.

In de Tanah-Laut vindt men den noordelijken rand van het kolenbassin terug dat zich, met een uitspringenden tak, langs de geheele lengte van het eiland tegenover Java's Noordkust, Cheribon uitgezonderd, uitstrekt, soms in eene diepte van ruim 200 Ned. ellen beneden den beganen grond. De tijd zal leeren dat dit volkomen waar is en geen humbug, zobals men in 1850 de beleefdheid had te zeggen.

Wij onderstellen dat de mijn ingenieur, die aan het hoofd van de ontginning te Pengaron staat, onze meening en niet die van den heer H. deelt. Hij zal niet ligt adviseeren Pengaron op te geven, want in 1868 kende men hem te Freiburg algemeen een veel te goeden naam toe om dit te kunnen aannemen.

Al waren de heuvelen van Pengaron en Amonispon, ik herhaal het, boven en beneden den beganen grond ter diepte van ongeveer 20 ellen gedeeltelijk uitgeput, het bassin is enorm.

Wat nu het gamelangspel betreft, dat den heer H. te Pengaron hinderde, ik weet niet of men het er thans onophoudelijk hoort. Wel weet ik hoe en waarom de gamelan daar kwam.

De straf te Pengaron was aanvankelijk groot. De bannelingen van Java konden het er niet uithouden. Zij liepen weg. In 1850 besocht Z. Exc. de gouverneur-generaal Rochussen Pengaron gedurende twee dagen. Op mijn voorstel werd in 1851 een frasië gamelan door de regering naar de mijn gezonden. Deze en andere maatregelen werkten hoogst gunstig. De bannelingen drosten niet meer, hetgeen hun zware straffen en het bestuur telkens f 10 voor het opvatten per man bespaarde.

Vroeger — en zoo zal het nu ook nog wel geregeld zijn — werd het gamelangspel des Zondags veroorloofd, van 8 ure des morgens, na afloop der korvéen, tot den avond van dien dag.

Gelief deze regelen in uw blad op te nemen.

H. VON GAFFRON.

BATAVIA, 8 April 1873.

Wij hebben in een vorig opstel met lof gewag gemaakt van de vlucht, die de zaken der Billiton-Maatschappij onder het beheer van den heer v. D. genomen hebben. Maar men doet alleen hulde aan de waarheid als men er bijvoegt, dat alle vertegenwoordigers van de maatschappij blijken gaven van denzelfden ijzoren wil en dat zij allen den rijkdom van Billiton hebben doen uitkomen. Niet minder groot was de zorg aan de administratie besteed en die waarmede men voor de bewerking van het produkt wakte, zowel voor de markt in Indië als in Europa. Men wendde alles aan om een Saul onder de geslagenen tot een Paulus te maken.

Wij willen trachten hetzelfde voor Banka te doen. Het geldt eene zuiver wetenschappelijke kwestie, wanneer wij de juistheid van het beweren ontkennen, dat Banka reeds uitgeput is. Men heeft ons beweren als humbug uitgekroten. Het is in elk geval zonder eenig recht, wanneer men bespreking van wetenschappelijke vraagstukken aan bemoeizucht toeschrijft. Geschiedt dit in rapporten of drukwerken, zonder afdoende bewijzen, of is de konklusie 't zij onlogisch 't zij in strijd met de ervaring, dan heeft een ieder, die zich met dien tak van wetenschap bezig heeft gehouden, het recht daartegen op te komen. Dergelijke kwestie komt dan voor het forum van de publieke opinie. Niets zal ons derhalve aangenamer zijn, wanneer wij dwalen, te worden terecht gewezen. Maar men kan er zich niet met een dooddoener van afsnaken en de pretensie doen gelden de kennis in pacht te hebben.

Wij behooren tot hen, die maar niet zoo gaaf aannemen hetgeen de heer v. D. ten opzichte van Banka beweerd en nog minder dat de rijkdom van dat eiland min of meer uitgeput zou zijn.

Wij beweren veeleer dat op de Zuidwestelijke hellingen van den zuidelijken bergketen nog vele en uitgebreide tin-gronden worden aangetroffen. Tot dusver was men te onverschillig om daarnaar ernstig onderzoek te doen, hoewel, naar onze overtuiging, de tin-exploitatie bij aanyoer van meer werkkrachten belangrijk kan worden uitgebreid. Zoekt men goed dan zal men vinden, want eene groote uitgestrektheid is nog onbekend en veel minder onderzocht. Wij onderwerpen onze meening daaromtrent aan het publiek, opdat door wrijving van denkbeelden de waarheid aan het licht komte.

Eene volledige geologische kaart van Banka bestaat niet, hoewel men daaraan met een betrekkelijk groot personeel gedurende twintig jaren werkzaam is geweest. De heer v. D. heeft eene kaart vervaardigd; maar hij heeft een gedeelte van het eiland niet dan uit een ver verschiep gezien.

Wij staan niet alleen in de meening, dat Banka veel meer tin kan opleveren en ver van uitgeput is. Wij werden in onze opvatting versterkt door den oud-resident C. en door den heer M., deskundigen, die de zaak plaatselijk konden nagaan. De heer C. schreef ons: „Kon ik handelen zooals ik dat wil, er zou geen gebrek zijn noch aan werkvolk noch aan gronden ter exploitatie. De produktie zou weldra weder boven 100,000 pikols per jaar strijden.” Ook de heer M. verklaarde onze zienswijze te deelen.

Om uit een wetenschappelijk oogpunt het beweren omtrent eene trapgewijze uitputting van Banka te staven, wijst men er op dat dit eiland van 1821 tot 1871 2,838,685 pikols tin opgeleverd heeft en wel uit *stroombijnwijken*.

De cijfers zijn juist; maar wij noemen de daaraan ontleende konklusie onlogisch, ofschoon de heer v. D. die met een poëtisch was heeft willen omgeven, zoodat de ongewijde daardoor moeilijk kan heenzien.

De statistiek leert, dat op Banka de volgende produktie verkregen is:

van 1821—1829	222,046 pikols.
" 1830—1839	465,876 "
" 1840—1849	651,955 "
" 1850—1859	833,248 "
" 1860—1871	665,306 "

Totaal 2,838,635 pikols.

Nu wijst men op de mindere produktie van de laatste periode om vol te houden hetgeen, in ons oog, een dwaling is.

Bangka heeft toch eene uitgestrektheid van 8.900 vierk. palen. Van die ruimte omvatten de uitgeputte, in exploitatie zijnde en nog niet ontgonnen gronden (binnen den kring der bewerkte terreinen) niet meer dan ongeveer 2,059 vierk. palen.

Men ontkent niet dat uit deze gronden nog gedurende eene eeuw tin te verkrijgen zal zijn. De produktie op het tegenwoordige peil stellende, verkrijgt men $67,000 \times 25$ of nog 1.675,000 pikols.

Op zich zelf beschouwd, zijn deze vooruitzichten nog niet zeer duister, want in deze onderstelling belooft Banka nog eene zuivere winst, na aftrek van alle kosten, van 90 miljoen gulden.

De heer v. D. behoort ook niet tot hen, die beweren dat het tin op Banka en Billiton van Malacca is aangespoeld. Wij zijn van dezelfde meening en houden vol dat men vroeger of later evenzeer op Banka als dit op Billiton het geval is, tinaders zal vinden, welke als de bronnen mogen beschouwd worden van de groote en rijke stroomtinbezinkingen; op Banka in exploitatie, die ten gevolge van ontbinding door de werking van water en den atmosfeer ontstaan zijn.

Is die stelling juist, dan bestaat een rijk reservefonds om te exploiteeren: de ertsaderen.

Met de kaart van den heer v. D. voor ons rijken daarenboren de volgende vragen:

1o. Is die kaart, voornamelijk uit een geologisch oogpunt, zooveel mogelijk overeenkomstig de waarheid opge maakt?

2o. Zijn niet de in exploitatie gebrachte tingronden, behalve die van Toboali en Sg. Selan, langs Banka's N. O. kust of op de hellingen der bergen langs die kust gelegen?

3o. Beslaan de vroeger geëxploiteerde, de in exploitatie zijnde en nog niet ontgonnen gronden in dien kring meer dan 2.059 vierk. palen, zooals ze op uwe kaart en die van den heer d. G. voorkomen?

4o. Duidt uwe kaart niet aan, dat twee, evenwijdig met elkander loopende berggruggen op Banka aanwezig zijn, die door het geheele eiland trekken van kaap Berkat tot aan de Klabat-baai en voorbij Tandjong Genting ten Noorden van Muntok?

5o. Zijn de stroomtinmijnen van Pangkal Pinang niet gelegen op de N. O. hellingen van den noordelijken bergketen en daarentegen de mijnen van Sg. Selan op de Zuid- en Z. W. hellingen van den Zuidelijken bergketen en wel aan den berg Monkol?

6o. Werd niet door sommige Chinezen en Inlanders op Banka medegedeeld, dat aan de rivieren Sg. Soemba, Bolest, Bangka, Tappelang, Djering, enz. stroomtingronden aanwezig zijn?

7o. Zijn de op de door u samengestelde kaart wit gelaten, ruime vakken in de distrikten Merawang, Soengie Selan en Toboali ooit door u of door een ander deskundige grondig onderzocht?

Wanneer dese vragen beantwoord worden, zal blijken dat het rapport aan de Regeering, waarin van „hubbug" over de *Idelen* omtrent Banka gesproken werd, op het minst

genomen op gewaagde gronden steunt. Het antwoord op de gestelde vragen is toch niet twijfelachtig.

In verband met de wetten der geologie en met de verschijnselen, die zich op Banka en elders voordoen, beweren wij nogmaals; dat aldaar onder de geëxploiteerde of in exploitatie zijnde, alsmede onder de nog niet ontgonnen gronden nog menig terrein aanwezig is, dat niet vrucht kan bewerkt worden, terwijl de rijkdom der nog niet bewerkte, maar reeds bekende gronden grooter is dan ondersteld werd. Men denke aan Koba.

Ten andere volgt uit het bestaan van den dubbelen bergketen die geheel Banka doorsnijdt, dat eene tweevoudige opheffing of rijing van den bodem heeft plaats gehad.

Ten gevolge van het doorbreken van het graniet zijn zoowel in de noordelijke als zuidelijke heuvelreeks alle op elkander liggende steenformaties omhoog gefigt, waarbij de steensoort, die de tinerts bevatte, kwath-bloot te liggen, waarvan de ontbinding de stroomtinmijnen geleidelijk deed ontstaan en nog doet ontstaan.

Mitsdien vindt men niet enkel tingronden op de N. O. hellingen, de ons bekende mijnen, maar tevens ook aan de Z. W. doorbraak van den granietsteen, zoodat aan de bronnen der door ons genoemde rivieren stroomtingronden te vinden zijn, zooals reeds te Soengie-Selan op de Z. W. helling gebleken is.

Wij zijn het in zoverre met den heer v. D. eens, dat ook wij aannemen, dat de tinerts steeds in de nabijheid van graniet voorkomt, maar niet in dat gesteente zit; waar tin in graniet gevonden werd, moet het tijdens de doorbraak van het gesteente daarin gersakt zijn.

Men treft de tin steeds in donkergrijze klei aan. Soms komen ook fijne adertjes voor, afgescheiden door banden of randen kwartz, in de nabijheid van eene grijze steensoort, de kiezelschiefer.

Om zekerheid te verkrijgen over het voorkomen van tin in aderen werd op Billiton, toen de heer v. D. zich daar bevond, in den berg eene lange galerij (stolle) aangelegd, door kiezelschiefer en grofwakke heen, tot aan het graniet, terwijl op den tinader eene put werd gegraven.

Alle verschijnselen bevestigen onze overtuiging, dat waarschijnlijk langs de geheele Z. W. doorbraak van den granietsteen tin gevonden wordt, niet minder rijk dan op de N. O. hellingen. De rijkdom van die terreinen zal wel is waar nog eerst geconstateerd moeten worden, maar in elk geval zullen, naar wij aannemen, ontginningen mogelijk zijn.

Wij durven stellen, dat de bekende terreinen, groot 2,059 vierk. palen, waarschijnlijk met 1600 vierk. palen bewerkbare tingronden, vermeerderd kunnen worden, zoodat men over eene uitgestrektheid van 8,659 vierk. palen stroomtin zal kunnen ontginnen.

Volgens de berekening, dat de reeds bekende gronden ruim $4\frac{1}{2}$ miljoen pikols opgeleverd hebben of nog zullen produceeren, zouden uit de terreinen op de Z. W. helling, al zijn dezen ietwat minder rijk, $\pm 2\frac{1}{2}$ miljoen pikols kunnen verkregen worden.

Gaarne stemmen wij toe, dat het zwaar begroefde en moeilijke terrein, waarover wij spreken, een onderzoek zeer bezwarend maakt. Maar toch mag het bevreesding wekken, dat in al hetgeen men over Banka leest door niemand het denkbeeld wordt aangegeven, dat er op de Z. W. hellingen van den bergketen van Banka ook tin gevonden moet worden, hoezeer Sg. Selan tot aanwijzing strekt.

Mocht onze stelling, waaraan wij met volle overtuiging hechten, proefondervindelijk bewezen worden, dan zou dit den Staat een ontzachtlijk voordeel aanbrengen.

In 1868 werd ons te 's Gravenhage onze opinie gevraagd over het denkbeeld van afstand van de mijnen op Banka en van het recht om alle mineralen op geheel Borneo te

mogen exploiteeren, tegen eene uitkeering van 40 miljoen gulden. Wij gaven de kenneer, dat men alleen voor eene concessie van dien aard, Banka betreffende, het dubbele mocht bedingen, maar dat wij ons onvoorwaardelijk tegen den afstand van de mijnen van Banka moesten verklaren, al bood men daarvoor 90 miljoen gulden aan. Banka met beleid geëxploiteerd, kan toch gedurende eene reeks van jaren 4 à 7½ miljoen gulden zuivere winst afwerpen.

Men overweegt daaronder dat de produktie in Cornwallis sterk afgenomen is en de kosten van ontginning daar te hoog stijgen. De ovens aldaar worden thans gevoerd door Straite-, Banka- en Billiton-tin. Zoolang de eigenaars der smeltovens genoegzaam werk voor hun volk hebben, zullen zij niet veel lust gevoelen om hunne kapitalen in het buitenland te beleggen. Gaat evenwel de opbrengst van Banka steeds achteruit en neemt die van Malacca toe, dan zal de tijd daar zijn dat men ontginning op groote schaal zal beproeven op Malacca en in Siam, waardoor wij weder groote bezwaren zullen ondervinden om voor Banka werklieden te werven. Dit moeten wij trachten te voorkomen. Wij kunnen nog veel meer tin leveren, want het komt in het Siaksche, op Borneo en op de kleine Sunda-eilanden voor. Ook de Sultan van Lingga exploiteert tegenwoordig beter zijne eigene mijnen en verkoopt de tin te Singapore.

Naar onze innige overtuiging bezit Banka overigens nog een reserve-fonds, dat toelaat de exploitatie met kracht op te voeren.

Wel merkt men onder de mijnwerkers tegenwoordig eene soort van lethargie op, maar die is weg te nemen. Ziet het bestuur goed toe, dan zal men spoedig de leemten opsporen, die tot den bestaanden staat van zaken aanleiding geven.

Wij hebben gemeend deze beschouwingen in het belang van den Staat op papier te moeten brengen. Het onderwerp moge niet amusant, onze schrijfwijze niet poëtisch of sierlijk zijn, — de zaak is nader onderzoek overwaard. Is onze zienswijze ongegrond, men wederlegge ze.

v. G.

GOVERNEMENTS-BESLUITEN, BENOEMINGEN, ENZ.

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË

Den Raad van *Nederlandsch-Indië* gehoord;

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:

Dat Hij, het wenschelijk achtende de voorlaatste alinea van artikel 29 van de ordonnancie van 17 December 1866 (Staatsblad no. 151) in den ondervolgenden zin aan te vullen:

Lettende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regering van *Nederlandsch-Indië*;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Aan de voorlaatste alinea van bovenbedoeld artikel 29 wordt het volgende toegevoegd:

„welk tijdstip voor de groote magazijnen en pakhuizen zoodanig kan worden bepaald, dat al de daarin opgelegde verschillende artikelen minstens éénmaal in drie opeenvolgende jaren kunnen zijn opgenomen.”

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het staatsblad van *Nederlandsch-Indië* geplaatst en, voor zoeveel noodig, in de Inlandsche en Chinese taal aangeplakt worden.

Gedaan en bevestigd voorts, dat alle hooge en lage kollegien en ambtenaren, officieren en justicieren, ieder voor zoeveel hem aangaat, aan de stipte naleving deser de hand zullen houden, zonder ooglating of aanzien des persoons.

Gedaan te Buitenzorg, den 3den April 1872.

LOUDON.

De Algemeene Sekretaris,
VAN HAREN CARSPPEL.

(Staatsblad no. 64.)

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Den Raad van *Nederlandsch-Indië* gehoord;

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:

Dat Hij, het noodig achtende bepalingen vast te stellen, betrekkelijk de bevoegdheid van de ambtenaren en beampten van de geographische dienst en van het kadaster, tot het binnentrekken in en het verrigten van werkzaamheden op de erven van particulieren in *Nederlandsch-Indië*;

Gelet op de artt. 20, 29, 31 en 33 Reg. Reglement;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Vast te stellen de navolgende bepalingen:

1. De ambtenaren en beampten der geographische dienst, zoodmede die van het kadaster, zijn bevoegd zich met de arbeiders, die hun behulpzaam zijn in hunne ambtelijke verrigtingen, tot het doen van geodesische triangulation of kadastrale opname en metingen, te begeven op alle erven, die zij daartoe noodig oordeelen.

De eigenaren, bezitters en houders dier erven zijn verplicht voorzoodmede ambtenaren en beampten met hunne arbeiders op hunne erven toe te laten, wanneer ten minste vier-en-twintig uren te voren van wege het hoofd van plaatselijk bestuur aan hunne woningen van de komst van gemelde ambtenaren en beampten schriftelijk is kennis gegeven, enmits die ambtenaren en beampten vergezeld zijn van het hoofd van plaatselijk bestuur of den ambtenaar, die hem vervangt.

2. De eigenaren, bezitters en houders van erven, die weigeren den toegang in het vorig artikel bedoeld, te verlenen, worden gestraft met eene geldboete van vijf-en-twintig tot honderd gulden.

3. Het hoofd van plaatselijk bestuur of de ambtenaar, die hem vervangt, maakt proces-verbaal op wegens de in het vorig artikel vermeldde weigering, en handelt verder ingevolge de voor den betrokken persoon geldende voorschriften van strafvordering.

4. De ambtenaar, die overeenkomstig artikel 1 de aldaar bedoelde ambtenaren en beampten vergezelt, draagt zorg, dat ingeval van weigering van den eigenaar, bezitter of houder van het erf, de noodige middelen, des veracht ook het verbreken of uit den weg ruimen van afsluitingen of andere beletselen, worden aangewend, om de ambtenaren en beampten der geographische dienst, en van het kadaster in staat te stellen hunne werkzaamheden te verrigten.

Tot die verbreking of wegruiming mag niet worden overgegaan, dan ten minste vier-en-twintig uren, nadat de weigerachtige eigenaar, bezitter of houder gesommeerd zal zijn den verachtten toegang tot zijn erf te verlenen.

De schade, uit de verbreking of wegruiming voortvloeiend, blijft ten laste van den weigerachtige, die daareboven aansprakelijk is voor al de kosten, door zijne weigering veroorzaakt.

5. De eigenaren, bezitters of houders van erven zijn verplicht te gedongen, dat merkteekenen ten behoeve der geodesische triangulation zoodmede van het kadaster op de erven worden geplaatst.

Deze merkteekenen mogen niet boven den begane grond uitsteeken, daar waar hunne tegenwoordigheid voor den eigenaar, bezitter of houder van het erf hinderlijk is.

Indien tusschen desen en de ambtenaren en beampten der geographische dienst of van het kadaster geschil ontstaat over het punt, alwaar een merkteeken zal worden geplaatst, zoodmede over de al of niet optrekking van het merkteeken boven den begane grond, beslist het hoofd van gewestelijk bestuur op het verzoekschrift der meest gerende partij, nadat de wederpartij zal zijn gehoord of daartoe opgeroepen.

In afwachting der beslissing wordt tot de plaatsing van het merkteeken niet overgegaan.

6. Het hoofd van plaatselijk bestuur draagt zorg des noods met inroeping van de hulp van den sterken arm, dat de arbeiders, die met de plaatsing van een merkteeken belast zijn, in de uitvoering hunner taak niet worden gestoord.

7. Ingeval de eigenaar, bezitter of houder, op wiens erf een merkteeken, is geplaatst daardoor schade lijdt, kan hij daarvoor vergoeding vragen. Ingeval van weigering of vershill wordt het bedrag door den bevoegden regter bepaald.

8. Ieder die merkteekenen ten behoeve der geodesische triangulation of van het kadaster vernielt omverwerpt, schendt, be-

schadigt of verplaatst, wordt gestraft met de straf gesield op het vernielen, omverwerpen, schenden of beschadigen van gedenkstukken, standbeelden of andere voorwerpen, bestemd tot algemeen nut of tot openbare versterking.

Indien de vernieling, omverwerping, schending, beschadiging of verplaatsing het kenmerk mist van boos opzet, wordt zij gestraft met eene geldboete van vijf-en-twintig tot honderd gulden, ongerekend de gehoudenheid tot de vergoeding der aangebrachte schade.

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het staatsblad van Nederlandsch-Indië geplaatst en, voor zooveel noodig, in de Inlandsche en Chinesche talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justiciëren, ieder voor zooveel hem aangaat, aan de strikte naleving dezer de hand zullen houden, zonder ongluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te Buitenzorg, den 3den April 1872.

LOUDON.

De Algemeene Sekretaris,

VAN HARENCARPEL.

(Staatsblad no. 65.)

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Den Raad van *Nederlandsch-Indië* gehoord;

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:

dat Hij, willende overgaan tot eene betere regeling van den aanslag en de inning der landrente, als voorbereiding der algemeene verordening, voorgeschreven bij art. 59 van het reglement op het beleid der Regering van Nederlandsch-Indië;

Lettende op de artikelen 20, 29, 31, 33 en 58 van het reglement op het beleid der Regering van Nederlandsch-Indië, en op artikel 19-der wet van den 23sten April 1866 (Staatsblad no. 106);

Heeft goedgevonden en verstaan:

Krachten magtiging des Konings, met intrekking van het besluit van Kommissarissen-Generaal over Nederlandsch-Indië van 4 Januarij 1819 no. 1 (Staatsblad no. 5) en alle verdere strijdlige voorschriften, te bepalen, als volgt:

Art. 1. De landrente wordt op Java en Madura, met uitzondering van de residentieën Preanger-Regentschappen, Soerakarta en Djokjakarta, geheven van alle beplante gronden door de inlandsche bevolking bezeten, de nipatosschen daaronder begrepen. Van de heffing zijn vrijgesteld:

- Gronden, vallende onder de bepalingen omtrent de verponding.
- Nieuw ontgonnen sawahs gedurende de drie eerste oogstjaren.
- Gronden, wier gemiddelde jaarlijkse bruto opbrengst volgens den grondslag der klassifikatie, aangeduid in art. 2, niet meer dan tien gulden bedraagt.
- Gronden, in gebruik bij de bevolking en hoofden der zogenamde perdikan dessa's, alsmede van die dessa's, uitsluitend bestemd ter bewaking van de graven der voorouders van vorsten, regenten en andere inlandsche grooten of van tempels en andere in de oogen der inlandsche bevolking heilige plaatsen;
  - en zulks voor het geheel of voor een gedeelte, al naar gelang de vrijstelling op het oogenblik der uitvaardiging van deze verordening genoten wordt.
- Van de hierbedoelde gronden worden vóór den 1 Maart 1873 door de hoofden van gewestelijk bestuur registers opgemaakt en door tusschenkomst van den Directeur van tusschenlandsch bestuur ter bekrachtiging aan de Regering aangeboden. In die registers hebben geene nieuwe inschrijvingen plaats zonder uitdrukkelijke magtiging der Regering.
- Gronden, op hoog gezag of vrijwillig beplant met koffij en waarvan het produkt aan den lande moet geleverd worden.
- Gronden, waarover voor de suikerkultuur op hoog gezag, in verband tot § 2 van art. 1 van de wet van 21 Juli 1870 (Indisch staatsblad, No. 117), wordt beschikt.

g. Woonerven tot eene uitgestrektheid van het vierde gedeelte van een bouw van 500 vierkante Rijnlandsche roeden.

A. Gronden, in gebruik bij den barjassan te Panakassan (Madura).
Art. 2. Voor den aanslag in de landrente worden de gronden verdeeld in tien klassen naar den grondslag der gemiddelde bruto opbrengst aan padi, of aan andere gewassen op gronden, waar geen padi als hoofdgewas wordt geplant, per bouw van 500 vierkante Rijnlandsche roeden, in de drie laatste jaren, berekend tegen den gemiddelden laagsten prijs der padi in dezelfde jaren.

Tot de 1ste klasse behooren die gronden, wier gemiddelde jaarlijkse bruto opbrengst meer bedraagt dan . . . / 100.—

Tot de tweede, die van meer dan / 90.— tot en met . . .	/ 100.—
„ „ derde, „ „ „ „ „ 80.— „ „ „ „ „	90.—
„ „ vierde, „ „ „ „ „ 70.— „ „ „ „ „	80.—
„ „ vijfde, „ „ „ „ „ 60.— „ „ „ „ „	70.—
„ „ zesde, „ „ „ „ „ 50.— „ „ „ „ „	60.—
„ „ zevende, „ „ „ „ „ 40.— „ „ „ „ „	50.—
„ „ achtste, „ „ „ „ „ 30.— „ „ „ „ „	40.—
„ „ negende, „ „ „ „ „ 20.— „ „ „ „ „	30.—
„ „ tiende, „ „ „ „ „ 10.— „ „ „ „ „	20.—

De cijfers van de gemiddelde opbrengst der gronden en van den gemiddelden laagsten prijs der padi worden in elke residentie door het hoofd van gewestelijk bestuur voor elke dessa, of voor elk onderdistrict of distrikt, wanneer de dessa's liggende dessa's in nagenoeg gelijke omstandigheden verkeerden, afzonderlijk aangegeven.

Gronden, niet met padi beplant, worden aangeslagen naar de aanwezige gegevens, overeenkomstig den grondslag van vorenstaande klassifikatie.

Van de klassifikatie, bij dit artikel vastgesteld, zijn de gogevelden uitgesloten. Zoolang zij niet vatbaar zijn voor eene toepassing dier klassifikatie, zijn deze gronden onderworpen aan eene jaarlijkse opname en aanslag, die door het hoofd van gewestelijk bestuur, zoo veel mogelijk overeenkomstig de grondslagen der voormelde klassifikatie geregeld worden.

Art. 3. De landrente, jaarlijks per bouw in geld verschuldigd, bedraagt:

voor de eerste klasse / 20.—	voor de zesde klasse / 10.—
„ „ tweede „ „ 18.—	„ „ zevende „ „ 8.—
„ „ derde „ „ 16.—	„ „ achtste „ „ 6.—
„ „ vierde „ „ 14.—	„ „ negende „ „ 4.—
„ „ vijfde „ „ 12.—	„ „ tiende „ „ 2.—

Art. 4. De klassifikatie bedoeld bij art. 2, wordt in elk distrikt voorbereid door eene commissie, samengesteld uit den controleur, het distrikthoofd of het onderdistrikthoofd en het hoofd en twee oudsten der betrokken dessa's, of bij verhindering van deze of zoo meer commissiën noodig zijt, uit zoodanige ambtenaren of hoofden als jaartoe door het hoofd van gewestelijk bestuur worden aangewezen.

Deze commissiën zenden hare voorloopige klassifikatiën aan het bestuur der afdeeling, welks hoofd in overleg met den regent en bijgestaan door den controleur, de dessa-hoofden in de gelegenheid stelt om ter hoofdplaats van elk distrikt en van elk onderdistrikt huare bezwaren daartegen in te brengen en deze tracht op te lossen.

De bezwaren, die onopgelost zijn gebleven, worden onderworpen aan de beslissing van het hoofd van gewestelijk bestuur, dat daarna den legger der klassifikatie voor het geheele gewest vaststelt.

Een uittreksel uit dien legger, voor zooveel elk distrikt betreft en den aanslag van elke dessa vermeldende, licht voor ieder belanghebbende ter inzage bij den controleur, den onderkollekteur, het distrikthoofd en de onderdistrikthoofden.

Voor de oplossing van eenig bezwaar mag in geen geval van de voorschriften omtrent de klassifikatie der gronden en het quotum der landrente worden afgeweken.

Art. 5. Na de vaststelling van den legger der klassifikatie wordt het bedrag der landrente, door elke dessa verschuldigd, ter kennis gebracht van het hoofd der dessa.

Dit hoofd roept de oudsten en de landbouwers der dessa's bijeen ter bepaling der som, door ieder verschuldigd.

Die bepaling geschiedt overeenkomstig den grondslag der klassifikatie, waar de gemeente rechten op den grond uitoefent, naar gelang van het aandeel dat ieder in gebruik heeft, en waar die rechten individueel worden bezeten, naar gelang der uitgestrektheid welke ieder in bezit heeft.

De controleurs en de distrikthoofden waken voor eene behoorlijke repartitie van den aanslag der dessa's.

Van de repartitie der landrente, door elke dessa verschuldigd, wordt door het dessahoofd, bijgestaan door zijnen schrijver, aantekening gehouden in een kohier, waarvan door dat hoofd aan ieder landrenteplichtige, voor zoo veel zijn aandeel in den gemeentegroot of zijn individueel bezit betreft, een uittreksel wordt verleend, dat door het distrikthoofd voor gezien wordt geteekend.

Op dit uittreksel wordt op gelijke wijze elke betaling aangegevend in misdering of tot aansuivering der schuld gedaan.

Het dessahoofd is gehouden aan iedereen landrenteplichtige, die dit verlangt, inzage te verlenen van het kohier der landrente.

Art. 6. De dessahoofden innen de landrente, houden daarvan aantekening en starten de ontvangene gelden bij den onderkollekteur zoodra deze meer dan $\frac{1}{50}$ beloopten of een twaalfde bereiken van het bedrag, in het vorig jaar door de dessa aan landrente opgebracht.

Zij genieten daarvoor acht ten honderd van de getoet som. Het bedrag daarvan wordt kon bij elke storting door den onderkollekteur uitgekeerd.

De storting en verantwoording der landrente door de onderkollekteurs worden nader geregeld.

Art. 7. Voor den 20 December moet ieder de door hem verschuldigde landrente geheel hebben voldaan.

Van de gronden, die onbepaald zijn gebleven, wordt uitsluitend op den 1sten Juni en den 1sten December van elk jaar door het dessahoofd opgave gedaan aan het distrikts- of onderdistrikts-hoofd, dat hiervan onverwijld mededeeling doet aan den kontroleur. Deze neemt een commissie, welke de juistheid der opgave onderzoekt en van hare bevinding proces-verbaal opmaakt.

Voor gronden, die blijken op 1 Juni en 1 December en alzoo gedurende het geheele jaar onbepaald te zijn gebleven, wordt door het hoofd van gewestelijk bestuur afschrijving van landrente bevolen tot het bedrag, waarvoor die gronden bij de repartitie der dessa in het kohier, bedoeld bij art. 5, zijn aangeslagen.

Art. 8. De legger der klassifikatie, het kohier der landrente en de uittreksels uit beide worden ingericht overeenkomstig modellen, die van regeringswege vastgesteld en naar gelang der behoefte verstrekt worden.

Art. 9. De tijdstippen voor de verschillende verrichtingen der klassifikatie worden in elke residentie door het hoofd van gewestelijk bestuur bepaald.

Art. 10. De Gouverneur-Generaal is bevoegd in buitengewone gevallen van groot misgewas of bij het bestaan van andere buitengewone en gewichtige redenen, geheele of gedeeltelijke vrijstelling van landrente te verlenen.

Van elke vrijstelling krachtens dit artikel en van elke vrijstelling krachtens het laatste lid van artikel 7 wordt aantekening gehouden in den legger der klassifikatie, in de uittreksels daarvan die bij den kontroleur, den onderkollekteur, het distrikthoofd en de onder-distrikthoofden berusten en in het kohier der landrente.

Art. 11. Het verduisteren of het aan hante bestemming onttrekken van de wegens verschuldigde landrente gevende gelden door de dessahoofden, die met de inning zijn belast, of door de onderkollekteurs, bij wie die gelden zijn gestort, wordt gestraft als landsdieverij.

Art. 12. De klassifikatie der gronden, bedoeld bij art. 2 en het quotum der landrente, bepaald bij art. 3, worden vastgesteld voor een tijd van vijf jaren, behoudens die wijzigingen, welke, blijkens de nadere opmeting, bedoeld bij de tweede alinea van art. 13, zullen noodig zijn.

Deze bepaling maakt geen inbreuk op de bestaande bevoegdheid der gemeenten, om de door haar bezeten gronden voor zoodanigen anderen tijd dan vijf jaren te verdeelen, als zij goedvinden.

Art. 13. Voor de vaststelling eener volgende klassifikatie der gronden en van een nader quotum der landrente worden telken jare de velden van een vijfde van elk gewest, waarvan nog geen statistieke opname heeft plaats gehad, opgemeten en dessa'gewijze aantekening gehouden van de gemiddelde opbrengst der velden en des gemiddelden laagsten prijs der padi.

*De kosten dezer opmeting worden gedragen door den Staat.

Art. 14. De verhooging der landrente, welke het gevolg zal zijn van de toepassing der artikelen 2 en 3 word, zoo zij meer bedraagt dan een vijfde van de gemiddelde opbrengst der landrente in de drie voorgaande jaren, voor dat meerdere verdeeld over vijf jaren.

De verhooging der landrente, welke het gevolg zal zijn van de meer juiste gegevens, die de nadere opmeting en aantekening, bedoeld bij alinea 2 van art. 13, zullen aanwijzen, wordt verdeeld over de nog loopende jaren van den duur der klassifikatie.

Art. 15. Deze verordening treedt in werking den 1 Januari 1873.

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië geplaatst en, voor zoo veel noord, in de Inlandsche en Chinesche talen aangeplakt worden.

Gedaan en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambteuren, officieren en justiciëren ieder voor zoo veel hem aangaat, aan de sijnste naleving dezer de hand zullen houden zonder ooglaking of asexien des persoons.

Gedaan te Buitenzorg, den 3den April 1873.

LOUDON.

De Algemeene Sekretaris,
VAN HARENCAEPEL.

(Staatsblad no. 66.)

EXTRAKTEN uit het Register der Besluiten van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië.

BUITENZORG, den 30sten Maart 1873 (No. 12.)

(Staatsblad no. 63.)

Gelet, enz;

De Raad van Nederlandsch-Indië gehoord;

Is goedgevonden en verstaan:

Kerstelijk; Ens.

Ten vierde: Te bepalen, dat, met intrekking van het nagelend-thans in de assistent-residentie Banda, residentie Amboina, bescheiden personeel, als:

drie Europeesche opzieners gezamenlijk op	/ 1800.— 's jaars
een idem idem te Rozengain	600.— "
vier boeswachters der 1ste klasse gezamenlijk	2400.— "
drie idem idem 3de idem	1440.— "
zes idem idem 3de idem	2160.— "
een klerk op	600.— "
een kuiper	960.— "
een notenkalker	960.— "
een adjunkt, id.	480.— "
een weger	144.— "
een pakhuismeester	4800.— "
een kommiss bij den pakhuismeester op	1800.— "
klerken	1800.— "
een policedienaar te Rozengain	150.— "

in dien afdeeling zullen worden in dienst gesteld:

een schout voor Lonthoir en den voorwal van Groot-Banda op	/ 250.— 's maands, of	3000.— "
vijf policedienaren bij dien schout op	/ 15.— 's maands ieder, te zamen / 75.—	900.— "
een schout voor den achterwal van Groot-Banda op	/ 200.— 's maands, of	2400.— "
vier policedienaren bij dien schout op	/ 15.— 's maands ieder, te zamen / 60.—	720.— "
een pakhuismeester tevens havenmeester op	/ 150.— 's maands, of	1800.— "
terwijl voor klerkengeld voor den pakhuismeester zal worden toegestaan	/ 50.— 's maands, of	600.— "

Ten vijfde: Ens.

Afschrift, enz.

Ter ordonnancie van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië:

De Algemeene Sekretaris,

VAN HARENCAEPEL.

BUITENZORG, den 3den April 1873, (No. 2.)

Gelezen, enz;

De Raad van Nederlandsch-Indië gehoord;

Is goedgevonden en verstaan;

Kerstelijk; Ens.

Ten tweede: In te trekken de militaire bezittingen te Kabaljas, Pelarang [Koetei] en Tabanio.

Ten tweede: Max.
Afschrift, enz.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal:

De Algemeene Sekretaris,
VAN HARENCAERPEL.

Civiel Departement.

Verleend:

Een tweezig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan den assistent-resident voor de politie te Batavia mr. J. A. Baron Taets van Amerongen, aan den kassier bij het vando-departement te Batavia Ch. Briët, aan den tweeden kommissie bij de algemeene rekenkamer A. J. van der Voet en aan den waterhoofd te Batavia B. van Vianen.

Ontslagen:

Uit 's lands dienst, de gewezen sekretaris der residentie Pekalongan tevens fungerend notaris en vendumeester aldaar L. W. D. Monod de Froideville.

Op verzoek, eervol, uit hunne betrekking, wegens ziekte, de griffier bij den landraad te Demak (Samarang), P. W. Dumas en de derde kommissie bij het postkantoor te Weltevreden E. Meijer.

Eervol, uit zijne betrekking, onder toekenning van wachtgeld, de geschorste kommissie op het assistent-residentiekantoor en vendumeester te Montrado (Wester-afdeeling van Borneo) F. Brouwer.

Benoemd:

Tot assistent-resident van Lebak (Bantam), tevens vendumeester aldaar, de assistent-resident van Bawewa (Soerabaja) A. W. F. H. Tuckermans.

Tot assistent-resident van Benkoelen, de ambtenaar op non-activiteit H. C. Hamme, laatstelijk assistent-resident van Toeban (Rembang).

Tot ambtenaar ter beschikking bij de landelijke inkomsten en kultures, de ambtenaar voor de burgerlijke dienst in Nederlandsch-Indie B. Scholten Gen.

Tot controleur der tweede klasse bij het binnenlandsch bestuur in de residentie Menado, de controleur der derde klasse bij het binnenlandsch bestuur in dat gewest J. P. van Harencaerspel.

Tot controleur der derde klasse bij het binnenlandsch bestuur in de residentie Menado, de ambtenaar ter beschikking bij het binnenlandsch bestuur in de residentie Palembang J. P. Th. van Nunen.

Tot ambtenaar ter beschikking bij het binnenlandsch bestuur in de residentie Palembang, de benoemde ambtenaar ter beschikking bij het binnenlandsch bestuur in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden J. H. Hagen.

Tot ambtenaar ter beschikking bij het binnenlandsch bestuur in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, de ambtenaar voor de burgerlijke dienst in Nederlandsch-Indie G. J. Harrebomée, thans werkzaam gesteld bij het Departement van onderwijs, eeredienst en nijverheid.

Tot kommissie op het assistent-residentiekantoor en vendumeester te Montrado (Wester-afdeeling van Borneo), de ambtenaar op wachtgeld J. J. Gouijn, laatstelijk werkzaam gesteld in den rang van derden kommissie bij de algemeene rekenkamer, voor de examinatie en likwidatie der verantwoordingsstukken en het afsluiten der begroting, loopende over het tijdvak, voorsigende aan den 1sten Januari 1867.

Bij den Raad van Justitie te Makassar (Celebes en Onderhoorigheden.)

Ontslagen:

Eervol, wegens vertrek, als lid C. W. Bekhout, onder dankbetuiging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten.

Benoemd:

Tot lid J. H. H. d'Arnaud Gerrens, ingenieur der derde klasse bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken.

Goedgekeurd:

Wat door den Landraad te Ngawi (Madoen)

Is benoemd:

Tot buitengewoon substituut-griffier bij die rechtbank A. Marthenus, wachtenaar op wachtgeld, tijdelijk toegevoegd aan den resident van Madoen.

Wat door den Landraad te Pontianak (Wester-afdeeling van Borneo)

Is benoemd:

Tot tweeden buitengewoon substituut-griffier bij die rechtbank, buiten bezwaar van den lande, M. Fredrikz, ambtenaar op wachtgeld, laatstelijk kommissie op het residentiekantoor aldaar.

Door den Direktie der Burgerlijke Openbare Werken bij de Burgerlijke Openbare Werken.

Overgeplaatst:

Van Magelang (Kadoe) naar Soerabaja, de ingenieur der eerste klasse A. E. Goudriaan.

Van Buitenzorg naar Magelang (Kadoe), de ingenieur der tweede klasse R. H. van Os.

Van Batavia naar Muntok (Banka), de ingenieur der derde klasse C. L. F. Post.

Van de direktie naar Pamakassan (Madura), de ingenieur der derde klasse J. B. F. L. Molenbroek.

Van Cheribon naar Batavia, de ingenieur der derde klasse J. M. Wap.

Van Batavia naar Buitenzorg, de wd. aspirant-ingenieur T. J. Th. N. Beukens van der Wijck.

Van Batavia naar Serang (Bantam), de wd. aspirant-ingenieur H. G. van Sillerooldt.

Van Muntok (Banka) naar de direktie, de aspirant-ingenieur J. R. Hagedoorn.

Van Batavia naar Cheribon, de aspirant-ingenieur W. van der Werff.

Van Poerwodadi naar Ambarawa (Samarang), de opzichter der tweede klasse W. C. H. L. C. van Winkelmann.

Van Rangkas-Betoeng (Bantam) naar Muntok (Banka), de opzichter der derde klasse J. Haccou.

Van Muntok (Banka) naar Rangkas-Betoeng (Bantam), de opzichter der derde klasse D. van der Linden.

Ingetrokken:

De overplaatsingen van den aspirant-ingenieur A. Walland van Salatiga naar Ambarawa, en van den opzichter der eerste klasse J. Heavinde van Cheribon naar Serang (Bantam) met bepaling, dat de eerste te Salatiga werkzaam zal blijven, en de laatste te Batavia wordt werkzaam gesteld.

Bij de afdeeling telegrafie.

Ontslagen:

Op verzoek, eervol, uit zijne betrekking, de leerling-telegrafist J. J. J. van Driessche.

Benoemd:

Tot leerlingen-telegrafist J. F. H. van Hemert en J. W. Bolderman, respectievelijk klerken bij de algemeene rekenkamer en bij het departement van financiën, E. V. H. van Hassen, L. H. Nijvenheim en J. C. Lichte; met bepaling, dat de vier eerstgenoemden bij het telegraafkantoor te Weltevreden en de laatstgenoemde bij dat te Soerakarta zullen worden werkzaam gesteld.

Overgeplaatst:

Van het telegraafkantoor te Pasoeroean naar dat te Soerakarta, de telegrafist der tweede klasse G. van Beuningten van Helsingden;

Van het hoofdbureau naar het telegraafkantoor te Pasoeroean, de telegrafist der eerste klasse J. G. Spier;

met bepaling, dat zij als chef zullen optreden respectievelijk van het telegraafkantoor te Soerakarta en Pasoeroean. Naar het telegraafkantoor te Weltevreden, de telegrafist der tweede klasse J. M. Smolders, en de telegrafist der derde klasse H. Oland, respectievelijk van het telegraafkantoor te Banjoemaas en van het hoofdbureau.

Naar het hoofdbureau, de telegrafist der tweede klasse M. Bransveld van Hulten, en de telegrafist der derde klasse H. T.

E. Handt, respectievelijk van het telegraafkantoor te Weltevreden en te Soerakarta.

Van het telegraafkantoor te Bandung naar dat te Cheribon, de wd. telegrafist der derde klasse P. C. H. van Boestrueten.

Door den Resident van Amboina.

Bij de plaatselijke schoolcommissie te Amboina.

Ontslagen:

Eervol, wegens vertrek, als lid, E. J. Vermandel, onder dankbetuiging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten.

Bevorderd:

Tot lid, J. J. Overdijk, sekretaris en magistraat te Amboina.

Departement van Oorlog.

Verleend:

Een tweejarig verlof naar Nederland, aan den eersten luitenant der infanterie J. E. van Emde.

Ontslagen:

Op verzoek, eervol, uit Zr. Ms. militaire dienst, wegens volbrachten diensttijd, met behoud van recht op pensioen, de kapitein der infanterie T. H. Pouchet.

Op verzoek, eervol, uit Zr. Ms. militaire dienst, wegens lichamelijke ongeschiktheid, met behoud van recht op pensioen, de kapitein der infanterie R. F. van Rhijn.

Bevorderd:

Bij de Militaire Geneeskundige dienst.

Tot dirigerend officier van gezondheid der tweede klasse, inspekteur der vaccine op Java en Madura, de officier van gezondheid der eerste klasse E. F. J. van Kappen; met bepaling, dat hij als zoodanig bij zijne dienst zal worden gevoerd „voor memoris.“

Gesteld:

Op verzoek, op non-aktiveit, zonder bezwaar van den lande, voor den tijd van zes maanden, de eerste luitenant der infanterie C. A. Gobins.

Departement der Marine.

Dat door den Kommandant der Zeevacht, Chef van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië:

Zijn benoemd:

Bij de dienst der Kustverlichting.

Tot aspirant-lichtopsichter B. P. Ros, thans tweede gezagvoerder. Tot tweeden gezagvoerder B. Verhagen.

Zijn geplaatst:

Bij het licht-établissement op het Duiven-eiland, de lichtopsichters der derde klasse J. W. Kroesen en J. H. L. de Vrijer.

Op het lichtschip *Lucipara*, de eerste gezagvoerder P. Schram. Op het lichtschip *Soerabaja*, de tweede gezagvoerder B. Verhagen. Bij het havenlicht te Batavia, de aspirant-lichtopsichter B. P. Ros.

(Javaasche Courant 5 April 1872.)

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Den Raad van *Nederlandsch-Indië* gehoord;

Allen, die dese zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:

Dat Hij, overwegende de wenschelijkheid van de vaststelling der som, die door de politie in de gevallen, bedoeld bij art. 402 van het Wetboek van Koophandel en alinea 2 van art. 5 der wet van 7 Mei 1856 (Indisch staatsblad 1861, no. 100), wegens opvallende kan worden gevorderd:

Lettende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië;

Nog lettende op Staatsblad 1859, no. 62, en op de even genoemde wets-bepalingen;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Vast te stellen:

Voor het opsporen en opratten door de politie van schepelingen van koopvaardijvaartuigen, die weigeren aan boord te komen het zonder verlof verlaten en wegerachtig zijn de verhoorde dienst ten uiteinde toe te volvoeren, wordt door den schipper betaald:

- a. voor eenen Europeeschen schepeling / 3.— [drie gulden];
- b. voor eenen Inlandschen schepeling / 2.— [twee gulden]. —, onverminderd een bedrag van / 1.— voor eenen Europeeschen en / 0,50 voor een Inlandschen schepeling, wegens aanhouding en bewaring voor elk vol etmaal.

Ea opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het staatsblad van Nederlandsch-Indië geplaatst en, voor zooveel noodig, in de Inlandsche en Chinesche talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justiciëren, ieder voor zooveel-hem aangast, aan de stipte naleving deser de hand zullen houden zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te Buitenzorg, den 6den April 1872.

LOUDON,

De Algemeene Sekretaris,
VAN HARENCAARSPEL.

(Staatsblad no. 67).

Bij beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 4 April 1872, no. 26, is aangekondigd, dat ten gevolge der organisatie van het Duitsche Rijk, vervallen zijn de exequuturs, verleend aan den heer A. Vols, als consul van Baden en Beieren te Batavia.

Erkend en toegelaten:

Krachiens magtiging des Konings, de heer G. von Bültzingslöwen als consul van het Duitsche Rijk te Soerabaja.

Civiel Departement.

Verleend:

Een tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan het lid van den raad van justitie te Soerabaja mr. A. J. Immink.

Ontslagen:

Eervol, uit 's lands dienst, met behoud van recht op pensioen, de assistent-resident van Karang-sjar (Bagelen) A. A. Boers. Eervol, uit 's lands dienst, met behoud van recht op pensioen, de controleur der eerste klasse bij de landelijke inkomsten en kultures A. L. P. de Serière.

Ontheven:

Op verzoek, onder nadere goedkeuring des Konings, eervol, van zijne betrekking, wegens ziekte, het lid van den raad van Nederlandsch-Indië O. van Rees, met vergunning om Nederlandsch-Indië te verlaten.

Benoemd:

Tot assistent-resident van Berbek (Kediri), tevens zendmeester aldaar, J. H. Hagen, laatstelijk assistent-resident van Pamelang (Tagal), onlangs van verlof uit Nederland teruggekeerd. Tot ingenieur der tweede klasse bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken C. Gast, laatstelijk die betrekking bekleed hebbende, onlangs van verlof uit Nederland teruggekeerd. Tot deurwaarder bij den landraad der stad en voorsteden van Batavia, de buitengewoon deurwaarder bij die rechtbank J. D. van Parè.

Tijdelijk belast:

Met de waarneming der betrekking van president van den landraad te Modjokerto (Soerabaja) mr. C. W. H. van Schelle, laatstelijk raadsheer in het hooggeregtschhof van Nederlandsch-Indië, onlangs van verlof uit Nederland teruggekeerd.

Departement van Oorlog.

Verleend:

Een tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan den kapitein der infanterie F. Stumpf.

Benoemd:

Tot tweeden luitenant bij het wapen der artillerie, de sergeant C. J. Zwager, van het wapen.

Door den Kommandant van het Leger en Chef van het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië zijn:

Overgeplaatst:

Infanterie.

- Bij het 5de bataillon, de kapitein J. Arnoldij, van het 17de bataillon.
- Bij het 6de bataillon, de kapitein M. A. du Croon en de eerste luitenant J. Waagen, respectievelijk van het 12de bataillon en het garnizoens-bataillon van Celebes en onderhoorigheden.
- Bij het 11de bataillon, de kapitein F. Lucher, van het 5de bataillon.
- Bij het 12de bataillon, de eerste luitenant M. Tiernege, van de garnizoens-kompagnie der Lampongsche distrikten.
- Bij het 13de bataillon, de kapitein A. J. Beck, van het sub-sistenten-kader te Soerabaja.
- Bij het garnizoens-bataillon der Westers-afdeeling van Borneo, de eerste luitenant C. J. van den Vrijhoef en J. Sierk, beiden van het 7de bataillon.
- Bij de garnizoens-kompagnie der Lampongsche distrikten, de eerste luitenant J. Molder, van het 4de bataillon.

Departement der Marine.

Benoemd:

Tot hoofd-ingenieur van het vak van scheepsbouw, eerst-aanwezende ingenieur bij het marine-établissement te Soerabaja, de ingenieur der eerste klasse voor het vak van scheepsbouw, eerst-aanwezende ingenieur bij het marine-établissement op Oerust S. Meibouzen.

Tijdelijk godetachoord:

Van het marine-établissement te Soerabaja naar dat op Oerust, de ingenieur der tweede klasse voor het vak van scheepsbouw D. Boeke.

Door den Vice-Admiraal, Adjutant des Konings in buitengewone dienst; Kommandant der Zeemagt en Chef van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië

Bij de dienst der kustverlichting.

Is benoemd:

Tot tweeden gezagvoerder W. J. M. van Bommel, thans tijdelijk met de waarneming dier betrekking belast.

Geplaatst:

Op het lichtschip Lucipara, de tweede gezagvoerder W. J. M. van Bommel.

Zijn overgeplaatst:

- Aan boord Zr. Ms. fregat Prins Alexander der Nederlanden, als 1e officier, de luitenant ter zee 1e klasse C. de Klopper, van Zr. Ms. stoomschip Amsterdam, de luitenant ter zee 2e klasse J. E. Sickens van Zr. Ms. stoomschip Maas en Waal, en de scheepsklerk J. de Visser, van Zr. Ms. stoomschip Curaçao.
- Aan boord Zr. Ms. korvet Prinses Amelia, de luitenant ter zee 1e klasse G. W. C. Voorduin van Zr. Ms. stoomschip Timor, de luitenant ter zee 2e klasse J. Dalen en W. E. Wesseliuk van Zr. Ms. stoomschip Amsterdam, en de officier van administratie 1e klasse W. F. C. de Rutte van Zr. Ms. stoomschip Vice Admiraal Koopman.
- Aan boord Zr. Ms. stoomschip Curaçao, de officier van administratie 1e klasse J. C. Coops, de luitenant ter zee 2e klasse J. J. M. van Gorkum, de scheepsklerken H. J. Knoottenbelt en F. Lensing van Zr. Ms. korvet Prinses Amelia, de luitenant ter zee 2e klasse F. K. Fugelbrecht en de scheepsklerk W. Pronk van Zr. Ms. fregat Prins Alexander der Nederlanden, de luitenant ter zee 2e klasse J. van Scheers van Zr. Ms. stoomschip Ardjoeno, de luitenant ter zee 2e klasse

J. Luitjes van Zr. Ms. stoomschip Sumatra en de adelborst J. C. Kikkert Schotborgh van Zr. Ms. stoomschip Maraix.

Aan boord Zr. Ms. stoomschip Vice-Admiraal Koopman, de officier van administratie tweede klasse F. W. L. A. Hirschmann van Zr. Ms. korvet Prinses Amelia en de adelborsten J. C. van Weesem en G. F. A. Gregorij, van Zr. Ms. stoomschip Curaçao.

Aan boord Zr. Ms. stoomschip Djambi, de officier van administratie tweede klasse T. T. A. Caneel, van Zr. Ms. stoomschip Merix.

Aan boord Zr. Ms. stoomschip Marix, de officier van administratie tweede klasse J. C. de Vriese, van Zr. Ms. stoomschip Curaçao.

Aan boord Zr. Ms. stoomschip Coehoorn, als kommandant, de luitenant ter zee eerste klasse N. MacLeod, van Zr. Ms. fregat Prins Alexander der Nederlanden.

Aan boord Zr. Ms. stoomschip Maas en Waal, de luitenant ter zee tweede klasse J. H. Cremer, van Zr. Ms. stoomschip Curaçao.

Aan boord Zr. Ms. stoomschip Ardjoeno, de luitenant ter zee tweede klasse W. C. A. Ziegenhirt von Rosenthal, van Zr. Ms. fregat Prins Alexander der Nederlanden.

Aan boord Zr. Ms. stoomschip Timor, als kommandant, de luitenant ter zee eerste klasse W. A. Ridder van Rappard, van Zr. Ms. fregat Prins Alexander der Nederlanden.

Aan boord Zr. Ms. stoomschip Oerust, de officier van administratie derde klasse J. A. Sonnenberg, van Zr. Ms. stoomschip Djambi.

Aan boord Zr. Ms. stoomschip Java, de officier van administratie derde klasse F. W. Sprenger, van Zr. Ms. stoomschip Oerust.

Is vergunning verleend:

Om te repatriëren, wegens ziekte, van den luitenant-ter-zee tweede klasse A. P. S. C. Gobee.

Wegens langdurig verblijf in O. I. aan den luitenant-ter-zee eerste klasse G. W. C. Voorduin, den officier van administratie eerste klasse P. A. de Mallen en den luitenant-ter-zee tweede klasse J. L. Duker.

Wegens overkompleet, in zijnen rang bij het eskader in O. I. den inspekteur van administratie A. O. Ruighart.

(Javaasche Courant, 9 April 1872.)

Batavia.

4 April 1872.

Van wege het Consulaat-Generaal van Frankrijk alhier is medegedeeld, dat de Société d'Acclimatation te Parijs een beroep doet op alle Fransche dames in de kolonien om bijdragen te verkrijgen voor het fonds tot bevrijding van Frankrijk's grondgebied, dat een tal vrouwen in het land tracht bijeen te brengen. De dames, die dit vaderlandlievende werk willen bevorderen, worden verzocht het patroonaat op zich te nemen.

5 April 1872.

Naar wij vernemen, is de waarnemende ass. resident van politie, de heer Jhr. van der Wijck, op het spoor gekomen van verschillende onrechtmatige handelingen van den Europeischen opziener van het kettingsgangers-kwartier alhier, van zoodanigen aard dat die persoon zijn ontslag heeft verkregen en de stukken betreffende de bedoelde knoesterijen in handen van de justitie zijn gesteld. Zoo zou o. a. de tegenwoordige Chineseche sannemer van de voeding der kettingsgangers allerlei moeilijkheden bij de levering van rijst hebben ondervonden, omdat hij er niet in toestemde in plaats van sirie voor 900 man daags sekere som daarvoor aan den opziener uit te keeren, die dan de verstreking van sirie bezorgde. Ook zou de opziener tegen 7100 's maands vier kettingsgangers aan den sannemer ter beschikking hebben willen stellen, ter vervanging van acht personen, die deze in dienst moest houden. Er moeten nog meer punten van beklag in de stukken opgenomen zijn.

Gaarne brengen wij den wv. assistent-resident van politie de welverdiende hulde voor de activiteit en het doorzicht, in deze zaak ten toon gespreid, want men weet hoe moeilijk het is bij dergelijke knoedertijen achter de waarheid te komen.

Van wege de Hoofdcmissie der Jongens Weezen Inrichting te Soerabaja ontvangen wij onderstaande opgaf van de gedurende de maand Maart 1872 ingekomen inschrijvingen ten behoeve dier inrichting.

	In eens. jaarljks.	3 maand: maand:
Batavia	f 12,20	Nihil.
Kadoe	" 59,—	Nihil.
Opbrengst van een op 's Konings verjaardag jl. te Soerabaja gegeven assaut	" 426,02	Nihil.
	f 497,22	

6 April 1872.

Nadat wij in de vorige week eenige mededeelingen omtrent den veroordeelde Varkevisser gedaan hadden, zijn daar-omtrent illustratiën verspreid, die onjuist zijn.

De veroordeelde had toen op nieuw eene schijnbekenenis afgelegd en medeplichtigen genoemd, maar het ingestelde onderzoek deed de onwaarheid van die mededeelingen uitkomen. Hij had ook een huisjongen van v. d. Burcht genoemd. Maar het is geheel onjuist, dat deze voortvluchtig zou zijn en dat men dien inlander niet weet te vinden, zooals beweeld is.

Thans kunnen wij uit goede bron nader mededeelen, dat Varkevisser tot de meest volledige en omstandige bekentenisse is gekomen en verklaart den diefstal en moord zonder eenige hulp, hetzij van Europeanen of van inlanders, te hebben gepleegd.

De veroordeelde verkeert in de pijnlijkste spanning omtrent de beslissing op zijn verzoek om gratie. Het is wenschelijk dat die beslissing zoo spoedig mogelijk valle.

Men heeft dezer dagen, in zake den heer J. Faas, de vraag geopperd: wordt van regeeringswege tegenover ambtenaren niet soms met twee maten gemeten?

Wanneer Z. Exc. de Gouverneur-Generaal wil nagaan in hoever die vraag toestemmend moet worden beantwoord, dan late hij zich voorleggen het besluit van zijn voorganger van 16 November 1867 no. 13.

Daarin wordt uiteengezet hoe de toenmalige voorzitter van den landraad te Meester-Cornelis destijds gehandeld heeft in zake de inlanders Tjeniek, Djahimien, Samsoenin, Otong, Dain, Djangan, Bandoel en Djeroes.

Het zal eene krachtige aansporing te meer zijn om de scheiding van administratieve en rechterlijke macht zoo spoedig mogelijk door te voeren.

(Aangeboden.)

Bij ordonfancie, voorkomende in de *Jav. Cour.*, worden bepalingen vastgesteld betrekkelijk de bevoegdheid van de ambtenaren en beampten van de geografische dienst en van het kadaster, tot het binnentreden in en het verrichten van werkzaamheden op de erven van partikulieren in N. I.

Bij de *Jav. Cour.* is gevoegd het verslag, ingezonden door den konsul-generaal der Nederlanden te Singapore, bevattende een overzicht van den handel en de scheepvaart der Straits Settlements gedurende het jaar 1871.

Opgaf van in het 1e. kwartaal 1872 door de Faktorij der Nederlandsche Handelmaatschappij van Java naar Nederland verzonden produkten.

Waarvan met gedeeltelijk door partikulieren beladen schepen.

	Pikols.	Pikols.
Tin.....	14,481,25	7,280,95
Suiker.....	301,201,49	112,054,45
Koffie.....	55,651,12	4,306,09
Rotting.....	4,425,23	1,455,23
Sapanhout.....	100	—
Noten.....	241,44 ²	241,44 ²
Poelie.....	31,59 ²	20,05 ²
Indigo.....	222,43 ²	—
Getah pertja....	676,69	676,60
Getah getang....	6,62	6,62
Gomelastiek....	3,05	3,05
Randerhuiden....	3,01	—
Buffelhuiden....	166,67	158,49
Tabak.....	1,101,21	1,101,21
Arak.....	100 leggers	100 leggers.

Bij besluit van den directeur der Burgerlijke Openbare Werken is bepaald, dat de telegraafkantoren te Bandung en Banjoemas, met ingang van den 15den April e. k., onder de kantoren met doorlopende dagdienst worden gerangschikt.

De kommandant der zeemacht ter kennis van belanghebbenden, dat op den 15den April e. k. op het Duiven Riland (Noordelijken ingang van Straat Bali) een wit staand licht der 4de orde zal worden ontstoken, hetwelk voortaan elken nacht van zonsopgang tot zonsopkomst zal branden.

Het licht is 16,7 meter boven volzee verheven, is op 3 D. G. (12 Eng. mijlen) zichtbaar en verlicht den geheelen horizon.

Een extra-bijvoegsel van de *Jav. Cour.* bevat het bericht aangaande de waarnemingen, gedaan bij gelegenheid der totale zonsverduistering van 12 December 1871, opgemaakt door den hoofd-ingenieur der geografische dienst, ingevolge opdracht van den Kommandant der Zeemacht van 16 Februari 1872.

Omtrent de waarde van de fotografische afbeelding gedurende de totaliteit door den heer Dietrich genomen, die den ingenieur Metzger bij diens waarneming vergezeld en terzijde stond, zegt het uitvoerige verslag:

„De heer Dietrich was slechts voorzien van eene gewone camera; aan geenen parallatischen voet verbonden, de proef, die hij nemen zoude, moest dus zijn, een zoogenoemd instantané beeld te verkrijgen. Bij de vorige proeven van Warren de la Rue, Secchi en anderen, werd of het beeld opgevangen in het brandpunt van een objektief van een langen kijker, of van dit beeld werd, door uitschuiven van het okulair, een groot beeld buiten den kijker gevormd en dit opgevangen.

Daardoor werd het beeld uitgebreid maar ook lichtwak en de lichtkroon werd slechts onvolkomen zichtbaar.

De heer Dietrich wilde beproeven, met een snelwerkenden toestel met korten brandpuntsafstand een instantané van de lichtkroon te verkrijgen, met de bedoeling het verkegens beeld later te vergrooten.

Hij was voorzien van een dubbel objektief voor portretten en wel een zoogenaamd kabinet-objektief van Liesegang te Elberfeld, no. 10c. uit den katalogus van dezen uitstekenden vervaardiger van photographische objektieven. Het bestaat uit vier glazen, het eerste paar, bestaande uit een

bikonvex crown- en bikonkaaf flintglas, komt in vorm veel overeen met een gewoon Fraunhoferscher kijker-objectief, doch de kromming der brandpuntsvlakke wordt opgeheven door eene tweede dubbele lens, bestaande uit een' divergerenden meniskus van flint- en eene bikonvexe lens van crown-glas. Door deze inrichting is het mogelijk de opening van het objectief tot $\frac{1}{4}$ van den brandpuntsafstand op te voeren, waardoor veel licht opgevangen wordt, en het objectief voornamelijk, wat snelheid van werken aangaat, andere kombinatiën overtreft.

Volgens den katalogus zou het nummer 10e. een brandpuntsafstand hebben van 21 centimeters, doch de middelijn van het verkregene beeld is juist 3 millimeters, hetgeen tot een' brandpuntsafstand van 30 centimeters doet besluiten.

Gedurende de totaliteit gelukte het twee beelden te verkrijgen; bij het eerste was de expositie iets korter dan bij het tweede, namelijk respectievelijk, volgens schatting van photograaf, $\frac{1}{3}$ en $\frac{1}{2}$ sekonde. Werkelijk is het laatste beeld beter ontwikkeld, de lichtkroon is er iets uitgebreider op, maar aan de binnenzijde reeds zoo zwart, dat van de protuberanties moeielijk iets te onderscheiden is, en zij zich voornamelijk door de uitbreiding verraden, die zij door solarisatie binnenwaarts verkregen hebben; overigens zijn in de lichtkroon vele details op te merken, die dadelijk doen zien, dat het ontvangene kleine beeld zeer goed eene vergrooting verdragen kan.

Het gebrek aan zon in de maanden December en Januari heeft gemaakt dat het vervaardigen dezer vergrootingen niet veel vorderde. Eerst werd een aantal zoogenamde diapositiieven vervaardigd, d. i. positieven op glas, die tot tusschenschakel moesten dienen om weder bij eene tweede vergrooting een negatief te verkrijgen, geschikt om de voor den handel bestemde afdraken te vervaardigen.

Uit deze positieven werd eene keus gedaan, en met het gekozen weder door de camera een negatief verkregen, dat nagenoeg elf maal grootere afmetingen had dan het oorspronkelijke. Met dit negatief of liever met verschillende dezer negatieven of clichés zijn de photographiën vervaardigd, die verzonden en in den handel gebracht zijn.

Veel schooner en zuiverder dan deze nogtans zijn de diapositiieven op glas, vooral wanneer men ze tegen het licht beschouwt met een stuk melkglas er achter.

De echtheid van den oorsprong dezer photographiën is niet alleen betwijfeld, maar zelfs zonder onderzoek in de nieuwsbladen pangevallen geworden, daar ik echter dezer dagen, zowel het originele cliché, als de diapositiieven en de weder vergrootte negatieve clichés zelf gezien heb, kan ik gerust verklaren dat de achterdocht der kunstbroeders van den heer Dietrich ongegrond geweest is. Dat het verkrijgen van een' lichtindruk van de zoo zwakke lichtkroon mogelijk was, is aan den kleinen brandpuntsafstand en de betrekkelijk groote opening van het objectief te danken.

Wetenschappelijke waarde kunnen deze photographiën voornamelijk verkrijgen door vergelijking met anderen. Zoo als ik boven zeide, zijn te Tjilatjap twee beelden gelukt. Het eerste is echter ongelukkig gestoord door een paar onvolkomenheden in het glas, de collodionlaag of het vernis, zoodat de heer Dietrich alleen van het tweede beeld vergrootingen gemaakt heeft. Daar volgens de ontvangen berichten in Britsch-Indië ook photographiën met de camera gelukt zijn, zal het van belang zijn beide photographiën met elkander te vergelijken.

Zoo als zij daar echter liggen, zijn zij in geenen deele van belang ontbloot. Volgens mondelinge mededeeling van den heer Dietrich, zijn de afdraken zoo opgeplakt, als het verschijnsel zich aan den hemel voordeed, heeft men zulk een' afdruk dus, het boven- en onderschrift beschouwd, recht voor zich, dan stelt het bovenste punt van het beeld ook het hoogste punt van de maan xelve voor. Dit in

aanmerking nemende, vertoont deze photographie even als de in 1869 in Amerika verkregen twee maxima in de hoogte der corona, juist overeenkomende met den equator der zon, en twee minima in hoogte, juist overeenkomende met de polen der omwentelingsas.

Overigens heeft de geheele lichtkroon het uiterlijk van een stralenvé schijnsel; geheele bundels zijn niet volkomen radiaal gericht, maar maken aanzienlijke hoeken met den radius van het punt aan den rand waar zij schijnen uit te schieten. Het komt mij voor dat beide deze eigenschappen volkomen in overeenstemming zijn met het door velen, ook door mij, gedeelde gevoelen: dat de lichtkroon een samengesteld verschijnsel is, bestaande lo. uit een zuiver solair lichtenden en tevens licht terugkaatsenden dampkring, 2o. uit een optisch verschijnsel nl. den stralenkrans, ontstaande door het strijken der zonnestralen langs den maanrand.

In den laatsten tijd heeft de spektroskop eenigzins den bovantoen gekregen bij de onderzoekingen der corona, en is het eerstgenoemde gedeelte, dat hiernede onderzocht werd bijna geheel op den voorgrond gekomen, zoo zelfs dat de optische oorsprong der stralen slechts door zeer enkelen is besproken gevonden.

8 April 1869.

Heden werden in de Handelsvereniging door het Hoofdgentschap van de Ned. Indische Handelsbank geveild 8036,78 pikols Billiton-tin, die gemiddeld f. 99,40 per pikol opbrachten.

Naar wij vernemen, heeft zich reeds een aantal passagiers aangemeld, om met het stoomschip *Prins van Oranje* de terugreis te doen.

Een der hutten op dat schip, waarover geklaagd werd, blijft ongebruikt. In de hutten eerste klasse B. zal niet aan meer dan drie passagiers plaats worden aangewezen.

Aan de *Conrad* zijn, wat de indeeling betreft, reeds eenigwijzigingen aangebracht.

Het salon, de 1e klasse A., de twee damessalons (beneden en op het dek), alsmede de ruime zit- en rookkamer bovendecks blijven bestaan zooda op de andere stoomschepen.

De hutten der 1e klasse B. blijven op het voorschip. Maar hutten voor passagiers komen niet meer *midship* in de nabijheid van de ketels voor. Deze ruimte is op de *Conrad* ingenomen door de machinisten, koks en bedienend personeel, voor grootere badkamers, enz.

Aan het vierde stoomschip, dat weder den naam van *Willems III* zal dragen, zullen nog meer verbeteringen worden aangebracht, die door de reeds verkregen ondervinding noodzakelijk zijn bevonden.

De commissie van toezicht op de scholen van middelbaar onderwijs te 's Gravenhage heeft een verslag uitgebracht, dat zeer de aandacht van alle Indische ouders verdient.

Om den hoogst gebrekkige toestand van de Haagse burgerschool te bemantelen, blijkbaar uit het feit dat de helft der Haagse leerlingen geen diploma bij het eind-examen konden verkrijgen, treedt de commissie in eene polemiek tegen de examinatoren. Dat is eene zaak, die men in Nederland dient uit te maken.

De commissie van toezicht spoort evenwel de oorzaken op, waarom de burgerschool in den Haag zoo achterlijk is en vindt die o. a. in het aanwezig zijn van vele kinderen van Indische ouders, aan welke allerlei onhebbelijkheden, gemis aan aanleg en het streven om zonder kennis spoedig een examen te doen, wordt toegedicht.

Het *Vaderland* ziet spottend een middel tot verbetering

in het sluiten der school voor de kinderen uit Indie.

Wij meenen een beter advies aan Indische ouders te moeten geven: zendt uwe kinderen niet naar den Haag en vestig er u niet als ge repatrieert, zoolang het toezicht en de directie van die burgerschool toevertrouwd is aan mannen, die noch het talent noch het plichtbesef schijnen te bezitten, noodig om onze kinderen op te voeden.

Eenigen tijd geleden werden van die school een paar kinderen van een oud-Indisch ambtenaar d. S. verwijderd. De vader beklagde zich bij den gembesteraad, meeneende dat de kinderen onrecht was gedaan. Wij konden over die zaak geen oordeel vellen. Thans schijnt het ons toe dat de heer d. S. recht tot beklag had, wanneer men een verslag leest, dat zoozeer getuigt van antipathie tegen in Indie geboren kinderen, aan de zorgen van deze lieden toevertrouwd.

Wij noemen het verslag even onverantwoordelijk als gegrond op eene reeks, op pedagogisch-apodiktischen toon, nedergeschreven onwaarheden.

Er zijn kinderen van Indische ouders, zooals de commissie ze schetst. Maar wie de scholen hier ooit bezocht heeft, een examen bijwoonde of met leerlingen van het gymnasium in aanraking komt, zal verontwaardigd zijn over hetgeen de Haagsche commissie durft nederbeschrijven.

Delft ligt nabij den Haag. Welnu, men zende er zijne kinderen heen; dan kunnen zij tevens directe opleiding voor het Indische Instituut aldaar ontvangen.

Den Hang is eene stad van weelde. Het zal voorzeker den bloei van die stad niet bevorderen, wanneer repatrieerenden, die zich daar thans in grooten getale vestigen, in het belang van hetgeen den mensch het dierbaarst is, daar niet komen wonen.

Maar of de Nederlandsche regering en het gemeentebestuur vrede mogen hebben met een eilendigen toestand, dien men door eene allereffendigste verdediging zoekt te verontschuldigen, is eene andere vraag. Morgen deelen wij het oordeel van het *Vaderland* mede.

10 April 1872.

De Directie der Koninklijke Natuurkundige Vereeniging heeft in hare jongste vergadering besloten na elke vergadering een kort overzicht van hare werkzaamheden mede te deelen. Zij is tot dit besluit gekomen, omdat de notulen der vergaderingen in den regel slechts eenmaal 's jaars in het Natuurkundig Tijdschrift worden openbaar gemaakt en zij zich vleit door een meer tijdige mededeeling van het in de vergaderingen verhandelde de lust tot natuurwetenschappelijke onderzoekingen, die tegenwoordig zeldzamer wordt aangetroffen dan vroeger, enigszins op te wekken. Wel houdt de Directie zich niet ontevreden, dat wanneer uit de maandelijksche mededeelingen zou blijken, dat hare verrichtingen van weinig beteekenis waren, de Vereeniging het verwijt zal treffen dat zij niet meer is, wat zij vroeger was, maar zij vleit zich, dat dientengevolge wellicht die leden, welke alleen in staat zijn aan de natuurwetenschap goede diensten te bewijzen, zich niet gespoord zullen gevoelen voor zooveel mogelijk in haar belang werkzaam te zijn.

In de jongste vergadering werd o. a. ter tafel gebracht het prospectus van uitgave van het alphabetisch register op deel I—XXX van het Natuurkundig Tijdschrift, bewerkt door de leden der Directie H. L. Janssen en Dr. L. W. G. de Roo, alsmede een exemplaar van dat register, dat bij den boekhandelaar M. Nijhoff te 's Gravenhage voor rekening der Vereeniging is gedrukt. Het prospectus wordt aan de leden der Vereeniging ter kennisneming toegezonden en het register is tegen betaling van f 3,— verkrijgbaar gesteld bij den secretaris der Vereeniging.

Van den Kommandant der Zeemacht en chef van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië werden ont-

vangen de verslagen, die door verschillende deskundigen zijn uitgebracht omtrent de waarneming der zonaklips van 12 December 1871.

Deze verslagen zijn gesteld in handen eener commissie, ter aanwijzing van het gebruik dat daarvan ook na de uitgave van het algemeen bericht over die waarnemingen in de *Javasche Courant* (nummer van 5 April jl.) kan worden gemaakt.

De van de Regering ontvangen berichten omtrent waargenomen natuurverschijnselen gaven aanleiding tot de opmerking, dat dergelijke berichten uit enkels gewesten zeer ongeregeld en uit andere in het geheel niet worden ontvangen. De Directie heeft gemeend hierop de aandacht der Regering te moeten vestigen.

Wanneer toch niet een verzaam der betrokken hoofden van gewestelijk bestuur daarvan de oorzaak is, dan zoude o. a. een uitgebreide kring in den O. I. Archipel kunnen aangegeven worden, binnen welke nooit of zeer zelden aardbevingen gevoeld worden.

Tot leden der Vereeniging werden benoemd de H. H. Dr. W. Koning Munting en J. van Selms, beiden te Batavia.

In de *Jav. Cour.* komt voor eene opgave van den uitslag van gehoudene aanbestedingen voor de uitvoering van 's lands Burgerlijke Openbare Werken. *Feestien* uitbestedingen *gelukten*. De aanbestedingen voor de levering van materialen, ten behoeve van in daghuur uitgevoerde werken, zijn *alleen mislukt*.

Een extra-bijvoegsel van de *Jav. Cour.* bevat een staat van den invoer der voornaamste katoenen- en wollen manufacturen, vervaardigd in landen, bewesten de Knap de Goede Hoop, te Batavia, Samarang en Soerabaja in de maand Februari 1872.

VERSLAG van de vordering der werkzaamheden aan den spoorweg Batavia naar Buitenzorg over de maand Februari 1872.

Afdeling Stad en Voorsteden.
Voltooid.

Afdeling Meester-Cornelis.

Het aardewerk, even als het ballasten is voortgezet, zoolveel het ongunstige weder en de hooge stand der rivier, met het oog op het voor het laatste benodigde zand en grint toelaten.

Op het stations-terrein te Meester-Cornelis wordt voortgegaan met het gereedmaken der kapebindten voor de wagenmakerij met houtbewerking, magazijn, enz. en het verder optrekken van het metselwerk van het stationsgebouw en is begonnen met het stellen der kozijnen van de lokomotiefloods met smederij en draaijerij.

Afdeling Buitenzorg.

Het aardewerk, dat deze maand op het wettelijk onteigende gedeelte van het land Depok is begonnen, vordert naar omstandigheden goed.

Het ballasten tot de onderkant der dwarsliggers met een 10 duim dikke bovenlaag van fijne ballast ter opvulling der openingen in de onderliggende grove laag is op de landen Bloebour, Tjileboet geheel, op het land Tjitajem voor verre weg het grootste gedeelte, en op de landen Bodjong-Gedeh en Pondok-Tjina voor de helft afgehoopen.

Op het station te Buitenzorg en van daar uitgaande langs de baan naar Batavia wordt bovendien de ballast-verzameld, benodigd bij het spoorleggen en tot aanvulling tusschen de dwarsliggers.

Aan de eenigste brug van enig belang, die op het land Depok moet aargesteld worden, is de afdamming, ontgra-

ving en beheeling der funderingsput gereed en met het metselwerk begonnen.

Op het stationsterrein te Buitenzorg zijn de wagensloods, kolenloods, priyaat en verhoogde laadplaats geheel, en de goederenloods op de vloer na voltooid.

Van de lokomotiefloods en watertoren is het metselwerk nagenoeg gereed; gebrek aan gebakken steenen, daar de ovens met het natte weder niet kunnen werken, vertraagt den bouw.

Het maken van afwateringsloten, egaliseren, bestraten en begrinten van het terrein wordt voortgezet. De drie toegangswegen met daarbij behorende duikers naar het stationsgebouw, de goederenloods en de verhoogde laadplaats voor rijtuigen zijn gereed.

Bij de halte-chefswoning te Tjileboet is het houten geraamte op de fundering opgesteld, de dakbedekking voltooid en met de paggeromwanding begonnen.

Te Bodjong-Gedeh zijn de kozijnen van het halte-gebouwtje gesteld en is het metselwerk gedeeltelijk opgetrokken.

Te Tjijem is begonnen met het opstellen van het houten geraamte der halte-chefswoning.

Materieel.

In de vorige maanden zijn afgeleverd:

- 4 lokomotieven;
  - 5 omnibusrijtuigen;
  - 10 gesloten goederenwagens, waarvan 8 stuks voorloopig ingericht zijn tot 3de klasse rijtuigen;
- terwijl onderhanden blijven:
- 8 gemengde rijtuigen 1ste en 2de klasse;
  - 10 rijtuigen 3de klasse;
  - 4 gesloten goederenwagens;
  - 12 platté transportwagens, en
  - 2 lokomotieven.

(Jao. Cour.)

Volgens een telegram van Banjermasin van den 3den dezer, had Z. M. stoomschip *Suriname* op den jongsten kruislocht in de Berouwsche wateren geen zeeroovers aangetroffen.

De ontvangst van het stoomschip te Goenoeng-Tabour was goed geweest.

De resident was voornemens op 4 dezer met de stoomschepen *Suriname* en *Soeerabaja* naar Berouw te vertrekken, waarna ook reeds een stoomschip van *Makassar* was gedirigeerd.

(Jao. Cour.)

Samarang, 4 April. *Geneeskundige dienst.* Te Batavia en ook te Samarang loopt het gerucht, dat aan de officieren van gezondheid elk ander verlof, dan dat wegens ziekte, geweigerd zou worden. Het is niet aante nemen, dat de tegenwoordige regeering tot die verkorting van de rechten der officieren van gezondheid besluiten zal. Geen enkele geldige reden tot vergoeliking van een dergelijk onrecht kan aangevoerd worden. Is het incompleet groot, dan moet daarvoor de officier van gezondheid niet lijden, want de schuld ligt bij de Regeering die de vacante plaatsen niet aanvult.

Militaria. Kenige dagen geleden hebben wij de goede tijding medegedeeld, dat Z. E. de Legerkommandant aan Z. E. den Gouverneur-Generaal met aandrang had voorgesteld, om de troepen, tegenwoordig nog te Samarang in garnizoen, op één of twee compagnieën na te verplaatsen naar een gezonder klimaat.

De Regeering heeft dat voorstel niet willen verwerpen, maar zij heeft het ook niet durven aannemen. Zij is toen onder gewoonte aan het schipperen gegaan, en heeft besloten om één bataljon van Samarang te verwijderen, en wel het derde. De militairen, die tegenwoordig op Pontjol gehuis-

vest zijn, zullen daarna de kaserna van het 3e bataljon betrekken; — alleen Pontjol dus schijnt om zijn ongezondheid afgekeurd te moeten worden. (Loc.)

Samarang, 5 April. *Rijstprijzen.* De marktprijs van rijst is heden in werkelijkheid voor 1ste soort / 9,60 en voor de minste soort / 7,40.

Samarang, 6 April. *Opiumsaken.* Als een onbetwistbaar bewijs dat in sommige residentien het opiumverbruik geenszins verminderd is, kan dienen dat in de residentie Japan sedert den 23sten Maart tot gisteren is verbruikt geworden de belangrijke hoeveelheid van drie-en-dertig picols of twee-en-vijftig duizend achthonderd thails opium.

Hoe de moraliteit der Jayanen door het overmatig gebruik van dat heulsap verbeteren zal!

(Loc.)

Samarang, 2 April. *Flagge befaling.* Alweder doet zich een voorbeeld voor, dat iemand die sedert meer dan vier jaren eens wel en deugdelijk gekonstateerde pretensie ten laste van het nederlandsch-indische gouvernement heeft, tot heden nog vruchteloos op de uitbetaling wacht. Wel is hem, in antwoord op een hiertoe strekkend rekest, verzekerd dat zijne vordering deugdelijk is en dat het noodige werd verricht om het bij de wet vereischte krediet tot die uitbetaling geopend te krijgen, maar wat baant hem die verzekering, zoolang die niet als gangbare munt te beschouwen is? Daarvan kan hij niet leven in afwachting dat hij wezenlijk uitbetaling krijgt.

't Is te hopen dat ook aan zulke abnormaliteiten door de zending Motké een einde komen zal. (Saw. Cour.)

Samarang, 3 April. Door middel van ons blad wenscht men tot de Algemeene rekenkamer de vraag te richten, waaraan het te danken is, dat een aantal deklaratiën voor het vertalen van landraad-vonnissen, door zeker translateur sedert een groot aantal maanden sukcessierlijk ter goedkeuring opgezonden, maar niet terugkomen met of sonder ordonnanciën van betaling. Dit laatste zou alleen kunnen plaats hebben, indien de ingediende deklaratiën fantief waren. Maar zelfs in dat geval, wat evenwel onwaarschijnlijk is, zou men meenen dat die deklaratiën maar niet zoo maanden lang behoorden te blijven rusten onder de onafgedane zaken.

Het ware wellicht aanbevelenswaard, dat de rekenkamer zelve eens een nauwkeurig onderzoek instelde naar de dorzaken hier niet-afdoening. Tien tegen een, of zij zou de stukken eenvoudig op den hoek eener tafel "gedeponoord" vinden, bij een kommissie, die een "vijand van afdoen" mag worden genoemd.

Intusschen móet de armè droommel die zijn-arbeid bij het indienen der papieren meende spoedig beloofd te zullen zien, ondervinden hoe de oomes te Batavia er niets van voelen, als hij geen geld heeft en dus niet in zijne behoeften kan voorzien. (Sam. Cour.)

Samarang, 5 April. *Konkurrencie.* Waaraan en aan hoeveel goede zaken in Indie nog gebrek moge bestaan, aan konkurrencie bij het vervoer van produkten te Samarang tusschen het station en de stad, mangelt het zeker niet. De inschrijving, gister voor het transport der Mángkoe Ngorosche koffie gehouden, bewees dit alweder. Zes liefhebbers hadden zich opgedaan, twee Europeanen en vier Chinezzen. De ingeschreven prijzen leverden slechts een zeer gering verschil en varieerden tusschen / 0,13 $\frac{1}{2}$ per pikol en / 0,16 $\frac{1}{2}$.

Vreemd genoeg te Samarang vooral, de beide Europeanen die hadden gekonkurreerd waren de laagste inschrijvers en hunne respektieve cijfers scheidden slechts \$2/100 cent per

pikol, terwijl de Chinezen van / 0,14 tot den prijs van het vorige jaar, / 0,16 $\frac{1}{2}$ hadden gevraagd.

De toewijzing had onmiddellijk definitief aan den laagsten inschrijver, den Heer Amsel, plaats, wat niet te verwonderen is wanneer men ziet hoe scherp de konkurrencie was, hoe weinig de cijfers uit elkander liepen, hoe volkomen, in één woord, de uitbesteding is gelukt.

Voor de civiele en militaire bouw-departementen gelijk zal een welgelukte uitbesteding naar een verhaal van Moeder de Gans, en toch is het zoo!

(Sms. Cour.)

Samarang, 6 April. Vergiftiging. Tegenover de verschrikkelijke uitbreiding die het amfoen-debiet in de laatste tijden onderging, rijst telkens de vraag: Wat de regeering toch eigenlijk wil? Wil zij dan met alle haar ten dienste staande kracht en macht den inlander, groot en klein, rijk en arm, jong en oud, naar ziel en lichaam vergiften?

De volgende cijfers mogen spreken.

Het werkelijke amfoen-debiet bedraagt tegenwoordig voor het perceel Samarang niet minder dan 200 katties daags, zegge 60 pikols per maand!

Waar moet dat heen?

En als men dan daarbij nog verneemt dat van wegeden pachter eergister niet minder dan 12 en heden bovendien nog 8 pikols amfoen aan het gouvernements pakhuis werden ontrangen, wat nog veel meer is dan volgens bovenstaand konsumtie-cijfer voor het debiet in het Samarangsche vereischd worden zou, dan gruwet men bij de gedachte, wat er dan wel met al die meerdere amfoen gebeuren moet en tot welke vreeselijke gevolgen het stelsel van onbepaalde siram-verstrekking onvermijdelijk leiden moet? Men vergelijk de cijfers eens met de officieele betaalingen zoowel in als buiten de kamer door de regeering verkondigd. Aan schoone woorden heeft het hier nimmer ontbroken, maar de daden?

(Sms. Cour.)

4 April. — Rechtspraak. Eene belangrijke crimineele zaak is dezer dagen door den Raad van Justitie berecht.

Het gold twee expediteurs, die zich hadden geassocieerd tot het gemeenschappelijk drijven hunner zaken; en na korten tijd ruste krijsende, beschuldigde de een den ander van diefstal. Kurieuse zaken kwamen ter terechtzitting voor den dag, en het prestige der europeanen wint bij een en ander waarlijk niet!

Ook de raad v. Justitie was, na eene uitgebreide lijst van getuigen te hebben gehoord, van oordeel dat de beschuldiging gegrond was en veroordeelde den aangeklaagde tot 3 jaar gevangenisstraf: deze zaak moet in revisie evenwel nog door het Hooggerechthof worden behandeld.

Thans is spoedig aan de beurt eene andere ongewone perkara, namelijk die van verduistering van gelden, behorende tot nalatenschappen onder berusting der weeskamer, door een harer agenten te P. Men spreekt van een bedrag van niet minder dan 400 guld. Binnen een paar weken zal de openbare behandeling dezer zaak een aanvang nemen.

(Sms. Cour.)

Van Bandjermassin schrijft men aan het *Soer. H. blad* dat den 27sten Maart aldaar de oorlogstoomer Suriname is aangekomen, die evenmin als het van Macassar tot een kruistocht uitgegane vaartuig zeeroovers had ontmoet. De bemanning der Suriname leed zeer aan berri-berri, waaraan op reis twee inlandsche matrozen waren overleden, terwijl na aankomst nog een volgde. Zeven Europeanen en evenveel inlanders van de equipage zijn te Bandjermassin in het hospitaal opgenomen.

In gevolge van depêches aldaar aangebracht door den kommandant van het oorlogstoomschip Soerabaia is de resident op reis gegaan naar Koctey om vandaar naar Barrauw te stoomen; de oorlogs-bodem Soerabaia en Suriname zijn mede doerwaarts gegaan; men denkt dat het te doen is om de beide sultans dier rijken eens hartelijk toe te spreken.

Gedurende de afwezigheid van den resident zal de assistent-resident Broers van Martapoera het bestuur voeren.

Padang, 27 Maart 1872.

Door den Gouverneur van Sumatra's Westkust zijn de navolgende beschikkingen genomen:

Benoemd:

Tot klerk op het bureau van den Gouverneur van Sumatra's Westkust, W. C. F. Gunther, thans klerk bij den Assistent-Resident der afdeling XIII en IX Kotta's (Residentie Padangsche Bovenlanden).

Tot klerk op het bureau van den Assistent-Resident der XIII en IX Kotta's, H. G. van Loon, thans klerk op het bureau van den Gouverneur van Sumatra's Westkust.

Tot klerk op het bureau van den Gouverneur van Sumatra's Westkust, A. Schönherr, thans leerling op het bureau van den Assistent-Resident voor de politie te Padang.

Tijdelijk belast:

Met de waarneming der betrekking van opziener der wegen te Doekoe, (Ommelanden van Padang), C. D. Th. Rouijn, gegageerd onder-officier van het Nederlandsch Indisch leger.

Gesteld:

Ter beschikking van den Resident der Padangsche Bovenlanden, de Ambtanaren ter beschikking:

M. A. F. Goossens, met bepaling dat hij werkzaam zal zijn te Padang-Bandjang:

J. van Wijk, om werkzaam te worden gesteld te Fort de Koek en

G. de Heer, Jr. ten einde werkzaam te zijn onder de bevelen van den Kontroleur, belast met het Civiel gezag te Palembang.

Heden ontvangen wij berichten van Sumatra.

In den nacht van 21 op 22 Maart is te Padang een Europeesch huis afgebrand. Het was den 29 Dec. II. voor / 1400 op veendutie gekocht en voor / 4,000 geassureerd.

De *Sumatra Ck.* deelt verder het volgende mede:

Het is ons eene aangename taak te kunnen konstateeren, dat de benoeming van den heer S. Stübbe tot Sekretaris van dit gouvernement met algemeene voldoening is vernomen.

De heden morgen alhier gehoudene eerste gouvernements koffie-veiling heeft den volgende uitslag gehad.

De voorradige 15,800 pik. koffie 1e soort zijn geveild gemiddeld tegen / 42,22 per pikol als:

11,300 pic. Bovenlandsche	gem. ad / 42,24
400 " Aijer-Bangies	" " " 42,87 $\frac{1}{2}$
400 " Painap	" " " 41,15
1,200 " Ankola	" " " 42,09
2,500 " Mandheing	" " " 42,26 $\frac{1}{2}$

Een voornad koffie tweede soort van 800 pik. is verkocht tegen gem. / 25,35 per pikol.

De 1e soort is gekocht door:

Purvis & Co.	4,800 pikols.
Dümler & Co.	4,400 "
J. F. van Leeuwen & Co.	4,200 "
Faktorij	2,000 "
Diemont	400 "

De 2e soort, 800 pikols, door J. F. van Leeuwen & Co.

(Sms. Ck.)

ALGEMEEN OVERZICHT.

De *Javaneche Courant* van 9 April jl. heeft de verordening op de nieuwe regeling der landrente, waarvan de grondtrekken bij de circulatie van 16 Mei 1871 door den Directeur van Binnenlandsch Bestuur aan de residenten op Java waan medegedeeld, opdat zij de noodige voorbereidende maatregelen zouden nemen.

De grondslagen der regeling zijn: heffing van landrente van alle beplante gronden, in twee klassen te verdeelen, waarvan de gemiddelde jaarlijkse opbrengst per bouw bedraagt 10 à 20 gulden, met f 10 opklimmende tot boven f 100; het bedrag der landrente verschilt den van f 2 tot f 20. Velden met tweede gewassen en tuinvruchten beplant, zijn niet van de belasting vrijgesteld en evenmin woonerven grooter dan $\frac{1}{2}$ bouw, voor zoover daarvan geen verpanding betaald wordt. Nieuwe sawahs zijn gedurende drie jaren vrijgesteld. De klassificatie geschiedt door eene commissie, uit den controleur, het distrikthoofd of onderdistrikthoofd, het hoofd en twee andere der betrokken deswa. De landrente moet vóór 20 Desember betaald zijn. Opneming der velden, tolken jaren een vijfde van elk gewest, waarvan de statistieke opgave nog niet plaats had, geschiedt ten behoeve van de nieuwe klassificatie.

De verordening treedt met 1 Januari 1873 in werking en dus een jaar later dan vroeger beraamd schijnt te zijn.

De verhooging van landrente, die meer dan $\frac{1}{2}$ van hetgeen gemiddeld in de drie voorgaande jaren is betaald, mocht bedragen, zal over vijf jaren verdeeld worden.

Indien deze verordening niet beëindigd wordt toegepast, zal zij den Staat voordel kunnen aanbrengen en eene billijker heffing van de belasting verzekeren. Maar drijft men eenvoudig de landrente op zonder de verbeurmiddelen te verbeteren, dan bereikt men zich bittere teleurstelling en moet het onvermijdelijke gevolg ontevredenheid onder de indische bevolking zijn. Men zij gewaarschuwd: mannen die door veeljarige ondervinding met het volke karakter bekend zijn, zien niet zonder zekere bezorgheid de werking van dezen maatregel te gemoot, wanneer de eenige uitkomst verhooging van de belasting met een vijfde zou zijn en Java geen spoorwegen verkrijgt.

De toepassing van de verordening omtrent de bewaring van petroleum van 10 Nov. jl. heeft bij den handel nogal ontevredenheid verwekt. Men keurt algemeen goed dat niet meer dan 360 kannen in partikuliere woningen mag worden opgeslagen en men den meurdere voorraad in een daartoe bestemd entrepôt moet bewaren. Maar een afzonderlijk entrepôt ontbreekt. Wat erger is, de verpakking in glazen keldersflesschen was tot dusver voor een gedeelte van den invoer regel. Intusschen worden de kleinhandelaren, die in het bezit van petroleum in flesschen geronden worden, gestraft. Dit werkt op den groothandel terug. Het wordt intusschen stellig betwist, dat deze wijze van verpakken gevaarlijk is en men heeft hier aan eene fout in de verordening te denken, waardoor de handel in groote ongelegenheid komt.

Den 8sten zijn alhier 8,035,78 pikols Billiton-tin verkocht, die niet minder dan f 99,40 per pikol hebben opgebracht.

Het stoomschip *Prins Hendrik* is den 7den op de terugreis uit Port Said vertrokken en de *Courad* den 8sten in het Suezkanaal aangekomen. Een aantal passagiers hebben reeds hutten op de *Prins van Oranje* besproken.

Het opiumverbruik in Midden-Java neemt op schrikbarende wijze toe. Volgens de *Sas. Ct.* bedroeg de consumtie in de residentie Japara van 23 Maart tot den 5 April 33 pikols of 82,800 thails en in de residentie Samarang 200 katties per dag.

De militaire bezettingen te Kabanjan, Pelarang (Koeti) en Tabanio zijn ingetrokken.

Volgens een telegram van Banjermasin van 3 dezer had Z. M. stoomschip *Sarwaase* op den jongsten kruistocht in de Berouwsche wateren geen zeeroovers aangetroffen. De ontrangst van het stoomschip te Goenoeng Tatioer is goed geweest. De resident zou den 4den met de *Sarwaase* en de *Soerabaja* naar Berouw vertrekken, waarheen reeds een stoomschip van Makassar was gedirigeerd.

De heer Oudemans, hoofdingenieur van den geografischen dienst, heeft een uitvoerig rapport uitgebracht van de waarnemingen te Buitenzorg en Tjilatjap gedaan bij gelegenheid der zonsverduistering van 12 Dec. 1871. Dit rapport is in no. 28 van de *Javaneche Ct.* opgenomen. Onder meer bespreekt de heer Oudemans daarin de wijze, waarop de heer Dietrich, fotograaf te Buitenzorg, er toe gekomen is eene fotografie van de zonsverduistering te vervaardigen, terwijl de meeste kunstherders van den heer D. betwist hebben dat iemand in Indie de daartoe noodige middelen bezat.

Hetzelfde nummer van het officieele blad behelst een verslag van den heer Reul, onzen verdienstelijken Consul-Generaal te Singapore, over den handel en de scheepvaart der kolonie over 1871. Daaruit blijkt dat die haven bezocht werd door 28 Nederlandsche schepen, metende 10,104² lasten, terwijl 186 schepen uit Ned. Indie die haven aandeden; hunne tonnage was 12,910²/₃ lasten. Naar havens in Ned. Indie vertrokken van Singapore 101 schepen, metende 13,510¹ lasten.

Voorts leest men in dat verslag:

• Op Batavia zoude men als gemiddeld cijfer 10/1 zegt f 2,60 per dollar kunnen opgeven. De doorvoer van Nederlandsche zilveren specie voor Bombay en Calcutta was van geen belang.

• Een Ned.-Ind. en twee Ned. schepen werden alhier verkocht en verkregen eene andere vlag.

• *Boeginesche prauwen.* Het aantal Boeginesche prauwen, die onze havens bezoeken, neemt jaarlijks af, waardoor vele importeurs in het opruimen hunner invoerartikelen werden teleurgesteld.

• *Schepen van — en handel met Nederland.* Dit jaar arriveerden drie Ned. schepen met stukgoederen, wier volle lading in deze haven gelost werd, terwijl de cargo van twee andere schepen gedeeltelijk voor hier en gedeeltelijk voor Hongkong bestemd was. Voor manufacturen van Hollandsch fabriekaat was de vraag niet zeer levendig.

• Het voornaamste artikel 30 yards drills bleef zeer laag en is hiervoor niet meer dan $\$$ 56. — per corgé betaald.

• Turksch rood garens blijft moeilijk van de hand te zetten, daar het *Zeytsche* fabriekaat van dezelfde kwaliteit en veel goedkoper is.

• Consumptie-artikelen zoals boter, kaas en genever werden in gewone mate aangevoerd en met succes geplaatst.

• *Hagji's.* Omtrent dit belangrijk onderwerp is weinig verandering ten goede medetedeelen.

• *Tegenwoordig* worden er meerdere naar hunne bestemmingsplaats overgevoerd met stoomschepen, dan vroeger het geval was, doch de maatregelen, welke zijn aangenomen om het plunderen tegen te gaan, waaraan de pelgrims zijn blootgesteld, hebben niet het gewenschte doel bereikt, daar de niet behoorlijke handhaving der wet aanleiding geeft, dat de boosdoeners onopgemerkt en alzoo ongestraft blijven.

• De kosthuizen, waar zij zich vereenigen, staan echter onder een zorgvuldig toezicht der politie en zooveel mogelijk wordt gezorgd, dat aan boord der schepen de ruimte geëvenredig is aan het aantal opvarende passagiers, doch zoeken reeders steeds deze havenreglementen zooveel mogelijk te ontduiken.

• Singapore blijft steeds tot verblijfplaats strekken aan velen, die wegens redenen der justitie en hun zelve het best ekend, zich in Ned.-Indië niet meer zeker wanen, en bracht

het jaar 1871 ons daarvan wederom, den gewonen toevoer."

Den 19. dezer vertrekt de heer Alex. Fraser, hoofdagent van de Nederlandsch-Indische stoomvaart-maatschappij alhier, naar Europa.

De heer O. van Rees heeft onder nadere goedkeuring des Konings, ontslag verkregen als lid van den Raad van Indie, met verlof om zich naar Nederland te begeven.

Het officieele blad van 12 dezer bevat de besluiten tot nadere regeling van het klein ambtenaars-examen, de lijst der personen, die daaraan niet onderworpen zijn, alsmede een Reglement voor de eind-examen der hoogere burgerscholen met vijfjarigen-kursus in N. I.

Van 4 tot 10 dezer was de waterstand op de Noordkust der afdeeling Pamakassan (Madura) hooger dan het bij menschengeveugen ooit geweest is.

In die dagen heeft het in verscheidene residentien van Java alterhevigst gewaaid.

De vice-admiraal, kommandant der zeemacht, heeft in de Juvasche Courant van 12 dezer mededeeling gedaan van de oprichting van acht kustlichten in Japan.

De telegraafkabel tusschen Shanghai en Hongkong is gebroken.

Omtrent het antwoord op het verzoek om gratie van den ter dood veroordeelden Varkevisser is nog niets bekend. De lange duur van de behandeling van dit verzoek laat dien man in vreeselijke spanning.

GOUVERNEMENTS-BESLUITEN, BENOEMINGEN, ENZ.

Civiel Departement.

Verloofd:

- Een tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan het lid van den raad van justitie te Soerabaja mr. L. J. Godofroy en aan den ambtenaar op wachtgeld P. Rutgers, tansstelijk tweede kommis bij het departement der burgerlijke openbare werken.
- Een tweejarig verlof naar Nederland, aan den assistent-resident van Bissar (Kediri) G. R. Lucardie.
- Een tweejarig verlof naar Europa, wegens ziekte, aan het lid der algemeene rekenkamer A. A. Clouwen.

Ontslagen:

- Eervol, uit 's lands dienst, met behoud van recht op pensioen, de ouderkommiss der eerste klasse bij de kontrôle en recherche te Soerabaja P. Lamscher.
- Op verzoek, eervol, uit 's lands dienst, de opziener der wegen te Kepahiang (Palembang) J. D. Jequet.
- Op verzoek, eervol, uit huurs betrekking, wegens ziekte, de kommis-boekhouder op het residentiekaantoor te Palembang F. Wetters en de kommis op het bureau van den assistent-resident te Buitenzorg (Batavia) J. van Hengst.
- Eervol, wegens vertrek, als buitengewoon subtitaut-griffier, buiten berwaar van den lande, bij den landraad te Poerwokerto (Banjoemas), J. J. H. van Hall.
- Op verzoek, eervol, wegens vertrek, als lid van het collegie van kuratoren van het gymnasium Willem III, mr. W. Th. D. IJssel de Schepper, onder dankbetuiging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten.

Benoemd:

- Tot kommis op het assistent-residentiekaantoor te Sambas (Wester-afdeeling van Borneo), tevens vendumeester aldaar, de ambtenaar op wachtgeld F. van Braam Mortis, tansstelijk tijdelijk derde kommis bij de algemeene rekenkamer.
- Tot derden kommis bij het postkantoor te Weltevreden (Batavia), de postkommis, chef van het postkantoor te Amboina, R. Douglas.

Departement van Oorlog.

Verloofd:

- Een tweejarig verlof naar Nederland, van den officier van gezondheid der eerste klasse P. W. A. Beijer.

Bij de Militaire Administratie.

Bevorderd:

- Tot intendanten der tweede klasse, de onder-intendanten der eerste klasse W. M. de Jongh, thans met verlof in Nederland, en A. G. Gelondemans.
- Tot onder-intendant der eerste klasse, de onder-intendant der tweede klasse B. G. W. Wilkens.
- Tot kapiteins-kwartiermeester, de eerste luitenant-kwartiermeester M. J. J. Römer en W. van Doorn.
- Tot eerste luitenant-kwartiermeester, de tweede luitenant-kwartiermeester C. H. Lemink en C. W. E. Stumpf.

Benoemd:

- Tot tweede luitenant-kwartiermeester, de sergeant der infanterie A. L. G. Gokée.

Overgeplaatst:

- Als eerste luitenant-kwartiermeester, de tweede luitenant der infanterie W. O. van der Sluis Veer.

Departement der Marine.

Benoemd:

- Tot eerste machinist bij de gouvernements marine, de tweede machinist bij die marine N. Pijage.

VOORWOORDEN,

VOORKOMENDE IN DE GEWONE EDITIE VAN HET

Nieuw Bataviaasch Handelsblad.

EEN VOOR TANDER VAN SPOORWEGEN OP JAVA.

V., de bekende schrijver van de *Vragen van den dag*, leest in het Amsterdamsche *Handelsblad*, in den aanhef van een drietal artikelen in de nummers van 22, 23 en 24 Februari jl., aan het Indisch publiek en aan de Indische pers de les over de wijze, waarop het voorstel van den Minister van Kolonien tot aanleg van een spoorwegnet op Java ontvangen is.

Wij zijn bondgenooten, wanneer hij zich tegen staatspoorwegen kant en aanneemt, dat wanneer de Staat de banen moet leggen, dit het beste middel is om eindeloze vertraging te zien ontstaan. Het is toch gemakkelijk gezegd, dat men de administratieve bepalingen kan veranderen en een afzonderlijken tak van beheer in het leven roepen om de zaak te zien marcheeren; maar zal het zoo ligt gaan den ouden sleur, waaraan men in Indie in de ambtelijke wereld gewoon is, ter zijde te stellen? Het is niet genoeg betere bepalingen op het papier te schrijven; dat zien wij in elk opzicht. Vrijheid van beweging is niet denkbaar als de Staat laat werken en die vrijheid is onmisbaar.

Wanneer de heer V. evenwel het publiek in Indie en de pers hard valt over den juichtoon, hier aangeheven, ja, het

Veel beloven en weinig geven,
Doet gekken in vreugde leven,

in herinnering brengt, ziet hij één punt geheel en al voorbij.

In Indie bestaat zoo dringende en zoolang gevoelde behoefte aan spoorwegen, dat bij ons over alle bezwaren heengestapt wordt, mits men de spade in den grond zou zien steken. Het valt ligt in het moederland, dat door Indisch geld spoorwegen aangelegd heeft, kalin over een voorstel te diskuteeren, dat ons betreft. Indie's behoeften zijn echter op zoo ergerlijke wijze verwaarloosd en onze behoeften zoozeer aan het batigslot opgecofferd, dat velen geneigd waren den Minister te verheerlijken, die den goeden weg schijnt te willen opgaan, al koos hij een minder goed middel daartoe.

Het zal dan ook een gevoel van bittere teleurstelling en wrevel opwekken, wanneer de mededeeling bewaardheid wordt, ons toegezonden, dat de meerderheid van de Tweede Kamer over de wijze van aanleg van spoorwegen in Indie zal blijven haspelen en wij daardoor nog zeer lang ver-token zullen zijn van hetgeen bij tussluiting ontwikkeling kan aambrengen. Men zal noch door agrarische wetten noch door wat ook veel uitrichten zonder spoorwegen, want de middelen van afvoer voor meerder produktie ontbreken, terwijl men thans reeds eindeloze bezwaren ontmoet. Geene ontginning van woeste gronden op ruime schaal is zonder betere kommunikatie-middelen mogelijk, met het oog op den toestand der wegen. De tevredenheid van velen beruiste niet op voorliefde voor het middel, dat de Minister aangreep om ons spoorwegen te bezorgen waarvan de verbetering der gewone wegen het gevolg moet zijn, dan wel omdat men meende, dat men in Nederland onzen toestand naar waarheid begou in te zien.

Maar mist de heer V. niet op de adressen van adhaesie menigen naam, dien men in de eerste plaats had gedacht te zullen aantreffen? Van waar dat verschijnsel? Alleen omdat men onze opinie, welke ook die van den heer V. is, deelde: dat wij van Staatswege geen spoorwegen zouden verkrijgen.

Zoo innig is het besef van de behoefte, dat deze meening nogtans bij allen op Java en Sumatra voorop staat: dat men ons spoorwegen geve, op welke wijze ook. Maar toch was men niet blind voor de bezwaren aan het thans gedane voorstel verbonden, getuige het adres van de Maatschappij van Landbouw alhier.

Kritiek is gemakkelijk op een afstand. Maar met goede bedoelingen is de hel geplaveid, zullen wij weder zeggen, als de tegenstanders van

staatsbanen deze wet verwerpen en eene nieuwe meerderheid een voorstel weet te doen vallen, dat op het stelsel van aanleg door partikulieren gegrond is. De dwaze hebzucht van hen die ons een deel van de miljoenen niet gunnen, hier opgebracht, om spoorwegen aan te leggen, is onverantwoordelijk en onzinnig, want nergens ter wereld zal de Staat in de allereerste plaats zoozeer door spoorwegen bevoordeeld worden als hier. En 't was omdat velen begrepen, dat geschil over de wijze, waarop men tot den aanleg zou moeten komen, een gereed middel bij de batigslotmachten zou zijn om niets te doen, dat velen van twee kwaden het minste kozen en het voorstel steunden.

Er is echter een punt van meer belang, dat wij met den heer V. te bespreken hebben. Hij keurt de lijnen in Oost-Java goed. Ook de lijn Batavia-Bandung vindt in hem een warm voorstander. Maar hij verlangt dat die sectie niet zij een gedeelte van den stamlijn. Door-trekken tot Tjilatjap acht hij opraadzaam. De lijn Batavia-Samarang langs de kusten vindt bijval bij hem, terwijl hij voor een zijtak Cheribon-Bandung ijvert.

De heer V. wil de groote handelssteden aan elkander verbinden en zegt, dat men niet door woeste, slecht bevolkte en ten deele ongezonde streken de lijn Bandung-Tjilatjap met groote kos en moeie aanleggen, want dat men voo-gende spoorwegen in het belang van het defensiewezen bouwt.

De verbinding Batavia-Samarang heeft groot nut. Maar is men op geheel Java dan zoo uitsluitend militair, dat men zich algemeen ten gunste van de nu voorgestelde richting zou hebben verklaard, uit vrees voor een aanval van buiten? Daarvoor moeten andere gronden bestaan.

In Europa ontstaat wellicht meer vervoer door het fabriekwezen dan door den landbouw. Hier is het geheele volk landbouwend. De invoer bestaat meestal in fabriekaten, maar wat wordt uitgevoerd? Produkten van den landbouw. Welk Indisch fabriekaat bereikt Europa? De toestand is derhalve verschillend. In Europa zijn de steden eentra van fabriekmatige produktie. Wat leveren Batavia, Samarang, en Soerabaija voor de Europeesche markt op?

Langs de kusten worden meestal slechts rijst-velden gevonden. Daarentegen bestaat de dringendste behoefte om de hooger gelegene gewesten, waar de groote koloniale landbouw gedreven wordt, afvoermiddelen naar de havens te verschaffen. De Javaan is in de Preanger thans

niet geneigd zich te verplaatsen. Ontginning van woeste gronden zal dus groot bezwaar ondervinden, daar waar juist een uitgebreid terrein aanwezig is. Maar legt men een spoorweg van Bandong naar Tjilatjap, dan bevordert men, vooreerst, latere gemakkelijke aansluiting met verschillende residentien van Java aan het spoorwegnet, die er de meeste behoefte aan hebben, en ten andere de ontginning van wat thans nog woest is.

De spoorwegen moeten niet enkel voor de defensie bestaan. Maar als men ook dat belang kan bevorderen en beletten, dat de stamlijn door een *coup de main* verbroken worde, is dit toch ook niet te verachten.

De ligging van Tjilatjap verzekert aan die haven eene groote toekomst. Verbindt men ze met Batavia en met Djokjakarta, dan zal de stamlijn tevens een uitnemend aansluitingspunt voor zijtakken zijn. Men neme de kaart ter hand, bij het verslag van de heeren Kool en Heuket gevoegd, en men zal dit inzien. Daardoor begrijpt men van zelf, dat de bewegelijkheid van onze troepenmacht, mocht ze in de Vorstenlanden noodig zijn, beter verzekerd wordt dan door eene lijn Batavia-Samarang.

Ook die lijn zal eenmaal tot stand komen. Maar wat Java boven alles behoeft, is verbinding van de binnenlanden, van de oorden van produktie, met de havens. Dat verkrijgt men niet door eene lijn langs de Noordkust. Men zie dus niet op tegen de vermeende meerdere kostbaarheid van eene zoogenaamde berglijn, die veel meer voedsel voor het vervoer belooft, de gelegenheid tot ontginning van woeste gronden opent en tevens nuttig is voor de defensie.

De heer V. beoordeelt het spoorwegnet eenvoudig naar hetgeen de toestand in Europa leert. Daarnaast behoorde hij den blik te slaan op het verschil in toestanden en behoeften van deze gewesten. Maar al te dikwijls kan men zich in zijn studeervertrek in Nederland daarvan evenmin rekenschap geven als van de stemming, welke hier heerscht. Daarom zeggen wij hem het woord van Pascal na: *Few approfondissent les choses.*

v. L.

Trouw-, Geboorte- en Doodberichten.**Gehuwd:**

- 3 April. Dr. L. K. Wennekendonk met H. J. L. Klerks, Samarang.
K. L. Sand met C. M. van Ligten, Soerabaja.
W. Janssen met J. Keusberij, Soerabaja.
5 " K. P. A. Bachmann met J. Hecht, Batavia.
11 " J. C. van Es met A. Meijer, Batavia.

Bevallen

- 18 Maart. Cornets de Groot, geb. Maarschalk [D], Solok.
22 " W. C. van Hoëvell, geb. van Eek [D], Fort de Kock.
29 " L. van der Laan, geb. Kockers [Z], land Nobo.
30 " J. A. Drigny, geb. Ravin de Ligny [D], Ngawie.
1 April. W. A. D. Kroemer, geb. Klaring [D] Djokjakarta.
2 " L. B. Barbier, geb. Malaschki [D], Batavia.
3 " H. C. Kroesen, geb. Tobias [Z], Poerwodadi.
4 " Mevrouw Heijning [D], Rendeng.
" W. C. C. Matzen, geb. van Alfelen van Saemfoort [D], Soerabaja.
" M. H. C. Westerkamp, geb. Piepenbosch [Z], Batavia.
" M. P. Erkelens, geb. Kunze [Z], Salatiga.
6 " E. Coavreur, geb. Cariez [Z], Solo.
7 " A. L. O. J. Zählberg, geb. Casteron van Cattenburch [Z], Samarang.
10 " S. W. C. Westermann, geb. Snellebrand [Z], Batavia.
11 " J. W. G. Karseboom, geb. Gouijn [D], Batavia.

Overleden:

- 30 Maart. O. C. Matzen, Soerabaja.
1 April. W. R. Severing [43 j], Samarang.
" H. L. Coldenhoff [41 j], Batavia.
2 " J. H. Sinau [78 j], Soerabaja.
5 " J. P. E. W. van der Linden [12 dagen], Soerabaja.

Aangekomen en Vertrokken Personen.

Van Singapore, met het stooms. *Nees*, de heeren Baume, Duffour, Colline Lingi de Pappi, Zadonskij en echtg., 2 heeren Zadonskij, Duonis en Pecoalle.

Naar Muntok, Riouw en Singapore, met het stooms. *Koningsin Sophia*, de Heeren Forrest, Hill en familie, kapt. van de *Nyassa*, de Léau, Post, Halewijn, Z. M. troepen en lannelingen.

CARGA-LIJSTEN.**Invoer.**

Van Engeland per Eng. schip "County of Eigin", gez. Miller, agt. Maclaine, Watson en co.
1 kt diversen, 74 kn manufacturen, 60 va mest, Lorrain en co.
1 kt spijkers, 10 va sodawater, 1 vt wijn, 24 va mest, 4 do klei, van Slootes, Morgan en co. 125 kn manufacturen, Borneo Comp. Limited. 73 krd aardewerk, 300 va bier, 100 do verwaren, 44 kn manufacturen, Houghton en co. 17 kn diversen, 350 va bier, 30 kn gezelv. ijzer. 4182 coll ijzer, 385 do manufacturen, 127 krd aardewerk, 100 ton cokes, 400 do steenkolen, 2 ps machinerien, 1 vt spijkers, 24 kn ijzerdraad, 50 va teer, Maclaine, Watson en co. 115 coll manufacturen, Msina en co. 243 coll manufacturen, Piteira, Syme en co. 109 coll manufacturen, Bart, Myrille en co. 2 kn diversen, 83 md aardewerk, 21 va kwakies, 152 coll manufacturen, Martin, Dyce en co. 1 kt manufacturen, H. A. Buhlmann en co. en verdere lading voor Soerabaja.

Uitvoer.

Naar Nederland per Ned. schip "Singapore" gez. van Geldorp, agt. J. Daendels en co.
300 kn entwaren, Koper. 963,96 pik tin, van Boek, Reineke en co. 308,96 pik tin, 6 pakken cassis, 13 kn damer, Dummier en co. 60 pik rotting, G. Suermont en co. 873,64 pik suiker, Lut. Cred. en H. V. Rotterdam. 22,85 pik koffie, Geo. Wehry en co. 21 pik arrowroot, 31 do gomelastiek, 1 do damar, Purvis en co. 103,90 pik damar, Mainz en co. 707 kn thee, John Pryce en co. 813 kn thee, Tudemau en van Kerchem.

S C H E E P S - B E R I C H T E N .

Straat Sunda doorgezeild.

DATUM	VLAG	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	VAN	DATUM	NAAR
April 5	Engelsch	Norham Castel	Marshall	Singapore	20 Maart	Louisa
• 6	•	Chimman	Mac Kenzie	New-York	25 Januari	Shanghai
• 6	•	Pala Tree	Mills	Cardif	18 December	Singapore
• 7	Spaansch	Conceita	Zaraba	Manila	14 Maart	Cadix
• 7	Fransch	Bengali	Densland	Macao	18	Havana
• 8	Engelsch	Leuradia	Meason	London	20 Januari	Shanghai
• 9	•	Formosa	Komney	Formosa	14 Maart	Melbourne
• 10	Amerikaansch	Agri	Miller	Hongkong	18	New-York

Aangekomen Schepen te Batavia.

DATUM	VLAG	BENAM	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	VAN	DATUM	AGENTEN
April 4	Nederlandsch	schip	Balk	van Rossum	Prebaligo	27 Maart	Rising Schröder & Co.
• 7	Fransch	stoomb	Nera	Maanrino	Singapore	5 April	W. Suarmond & W.
• 9	Nederlandsch	schip	Alicante	Woolery	Boche	•	G. Suarmond & Co.
• 10	Engelsch	stoomb	Vitor	Murray	London	8 Febr.	MacLaine, Watson & Co.
• 11	Gouvernement	•	Java	Meijer	Carant	•	•

Vertrokken Schepen van Batavia.

DATUM	VLAG	BENAM	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	NAAR
April 3	Gouvernement	stoomb	Telegraf	Everaert	Koerstedde om de Noord
• 6	Nederlandsch	schip	Lacrie et Esargo	Ouweland	Samarang
• 7	•	•	Nosedone Kanaal	Bron	Soerabaja
• 7	Noord Duitsch	bark	Adelheid	Lennsch	China
• 9	Nam	•	Flying Fish	Voss	Siam
• 11	Nederlandsch	stoomb	Prins van Oranje	Frust	Ongast-amerika
• 11	Amerikaansch	schip	Samuel G. Reed	Wiaer	Siam
• 11	Fransch	•	Tang Heng	Mengjong	Siam
• 12	Engelsch	schip	Nature Hope	Hilt	Soerabaja
• 12	Nederlandsch	•	Johanna Maria	van Asburg	Bangkok

CARGA-LIJSTEN.

Uitvoer.

Naar Nederland per Zweedsch schip „Oscar“, gez. Alm, agt. Int. Cred. en H. V. Rotterdam.

213 pik tin, 1385,85 do suiker, 186,67 do gettapertja, 26,53 do gomelastiek, 20,02 do hoeven, 653 ps koehuiden, 3599 do buffelhuiden, 260 pik rotting, Lorrain en co. 1106 pik rijst, 448 do suiker, 65,07 do klappers, 350 do rotting, 6 krd schulpen, van Slooten, Morgan en co. lading van Cheribon.

2 va vleesch, 1 vt meel, 2 pullen axijn, A. A. Ruzette.

Naar Nederland per Ned. schip „Cornelis Weraerd Eduard“, gez. Swart, agt. MacLaine, Watson en co. te Cheribon geladen.

1000 pik koffie, Demetrius. 400 pik koffie, Ruzette. 1396 pik koffie, 6000 do suiker, geb. Schallig. 789,76 pik thee, Tiedeman en van Kerchem. alhier geladen.

1 kt opgez. vogels en 2 kn arrowroot en olie, Jacometti. 65400 A. pd. thee, 12 pik gettapertja, 55,01 do gomelastiek, 703 do koffie, 49,63 do rotting, 318 do tin, 1596 do rijst, MacLaine, Watson en co. 28 st. kazen, 1 do rookvleesch, Aan boord gebleven lading van Nederland.

Naar Fremantle per Eng. schip „Hantho“, gez. Deincep, agt. Pitcairn, Syme en co. Voor Australie.

2 va vleesch, Batenburg en co.

Naar Nederland via Cheribon per Ned. schip „Noord Brabant“, gez. Rovers, agt. J. Daendels en co.

800 ton steenkolen, Aan boord gebleven lading van Engeland. 1500 pik tin, 500 do rotting, N. H. M. lading voor Cheribon.

50 keld genever, 1 schutsel, Otken. 168 ps leggers, 50 kn roodgaren, N. H. M. 7 coll diversen, Gaspar.

Naar Singapore per Fransche stoomb. „Nea“, gez. Maanrino, agt. W. Suarmond & W.

144 pik cotenmuscaat, 12 do Hoeko. 41 pik indigo, 1 kt hoeden, Lin A&C. 542,14 pik damar, Minats en co. 110 pik indigo, 3 do hoombasten, Tan Tjengoon. 1,84 pik indigo, J. Peet en co. 3 kn manufacturen, J. E. van Leeuwen en co. 1 kt manufacturen, Boreco Comp. Limited.

Naar Soerabaja per Ned. schip „Aegidis en Pauline“, gez. de Groot, agt. E. ten Brinck en co.

30 ps leggers, 20 rollen zeildoek, 1 kt ravenstoek, 41 kn wijn, 25 bussen Zerpentijn, 12/m sigares, 100 hammen, 2 kn worst, 20 do petroleum, 1 mud goet, 70406 steenen, 4 kn brandspuit, 100 va boter, 155 coll koopwaren, Aan boord gebleven lading van Nederland.

alhier geladen.

39 kn wijn, 2 banken, 12 stoelen, E. ten Brinck en co.

Naar Rioew en Singapore per N. I. schip „Hong Whan“, gez. Tan Tjoong Giab, agt. . . . .

90 pik suiker, Oei Ngo. 125 zakken kappas, Twee Hiet. 464 pik suiker, Goei San Han. 292 zakken katjang, 273 do kappas, Aan boord gebleven lading van Samarang.

alhier geladen.

100 pik gomelastiek, 25 do zwam, 245 do rijst, 25 do buffelhuiden, 30 do katjang, Tan Tjengoon.

Voor elk artikel in dit nummer voorkomende, en niet door andere tegeekend, stelt zich voor de wet als schrijver bekend

J. C. VAN LIER.